Doğan Kardeş

Kasım 1963 ★ 125 Kuruş

AFACANLAR

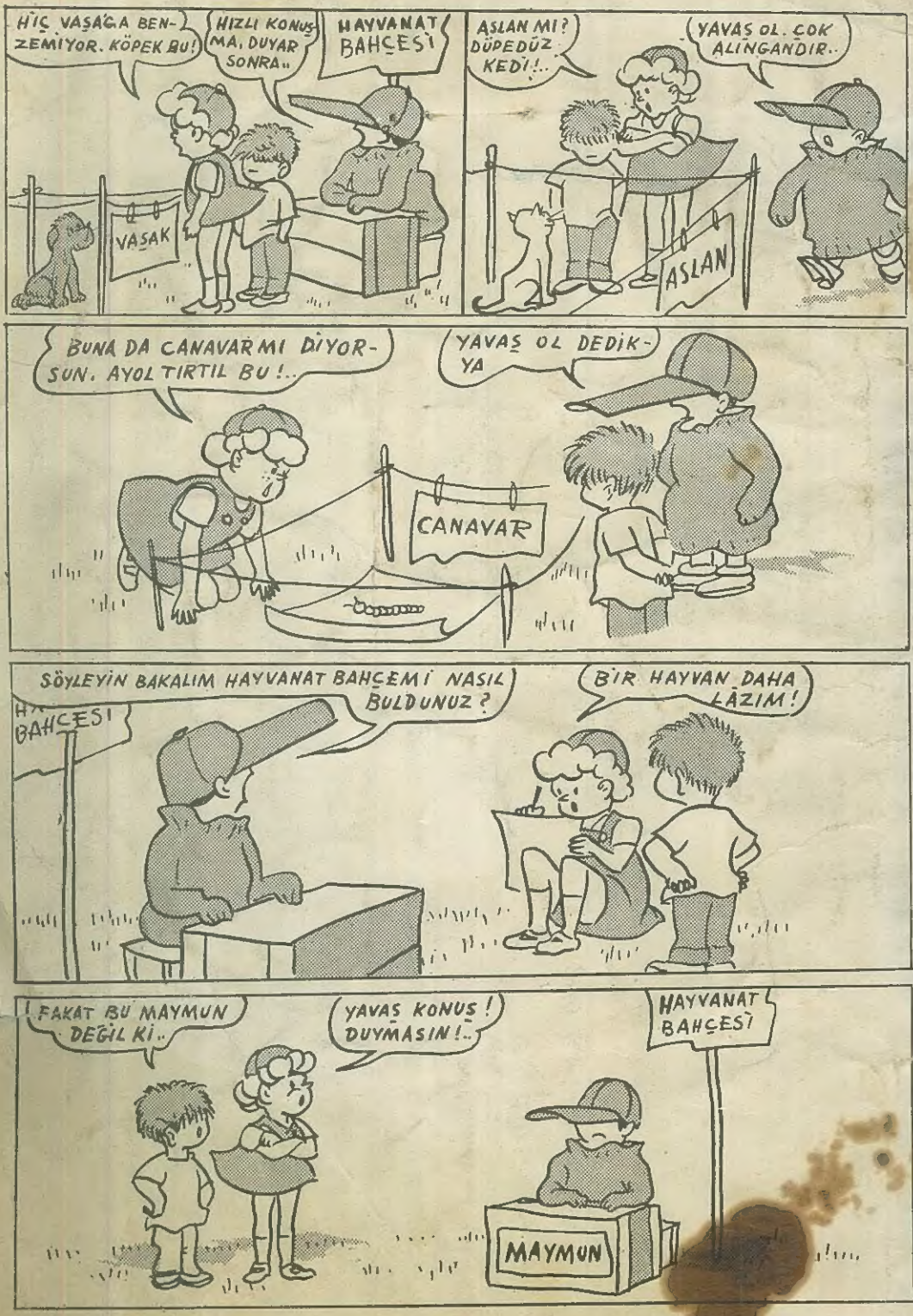

KAPAK RESMİMİZ : Atatürk 1923 de Mersine yaptığı yolculukta İki küçük kardeşle.
ESAT NEDİM TENGİZMAN'ın özel arşivinden

nıp, kızmıya görsün. İki kedi kavgaya tutuştular mı, dilbilgisi kuralları öylesine çiğnenir ki, duyduklarınız kulaklarınızı tırmalar. Cahiller, bunun sebebinin kedilerin çıkardığı garip ses olduğunu sanırlar, oysa, doğrudan doğruya kötü dilbilgisidir.

Ben, alakargaların bozuk dille konuştuğuna bir ya da iki defa rastladım. O zaman da tıpkı insanlar gibi utançlarından susup, yanınızdan uzaklaşıverirler. Alakargayı kuş sayabilirsiniz. Bir bakıma haklısınız. Zira diğer kuşlar gibi onun da tüyleri var. Ama başka niteliklerini göz önüne getirince, o da sizin kadar insandır. Durun size nedenini söyliyeyim.

Alakarganın kendine özgü nitelikleri, içgüdüleri, duyguları, ilgileri çok geniş bir alana yayılmıştır da ondan. Alakarga yalan söyler, alakarga çalar, alakarga aldatır, alakarga çoğunluk verdiği sözden döner. Üste alınan bir görevin kutsallığı alakarganın kafasına sokamıyacağınız bir şeydir.

Bütün bunlardan başka bir şey daha var. Alakarga küfürde madencileri geride bırakır. Kedilerin de çok küfürbaz olduğunu söyliyebilirsiniz. Doğru. Ama alakargaya bu yedek kuvvetini kullanabileceği bir konu verin bakalım, sizin kedi yanında solda sıfır kalmıyor mu? Bu konuda başka bir fikri kabul edemem. Zira onları çok iyi biliyorum. Sözü buraya getirmişken bir nokta daha var. Azar konusunda. Alakarga ağzına gelen her şeyi söyler. Evet efendim, alakargada bir insanın bütün nitelikleri bulunur. Alakarga ağlar, alakarga güler, utanır, alakarga işlerinde plân yapar, alakarga tartışır, alakarga dedikoya bayılır. Alakarga şakacıdır, alakarga ne zaman saçmaladığını bilir, belki de sizden daha iyi.

Şimdi sizlere alakargalarla ilgili bir gerçeği anlatacağım.

Alakargaların dilini iyice anlamaya başladığım günlerde başımdan şöyle bir olay geçmişti: Yedi yıl önce, bu bölgedeki son insan da göç etti. Ben tek başıma kaldım. Evi o zamandanberi bomboş durur. Ahşap çatılı, tahta duvarlı bir kulübe Bir büyük odadan başka bir şeyi yok. Ne tavan var, ne bir şey. Çatı kirişleriyle döşeme arası bomboş.

Bir Pazar sabahı, kedimle birlik kulübeciğimin önüne oturmuştum. Bir yandan güneşleniyor, bir yandan da mavi dağlara bakarak, yaprakları hışırdatan kimsesiz rüzgârı dinliyerek, onüç yıldır haber almadığım evimi barkımı düşünüyordum. Bu arada karşıki boş evin damına bir alakarga kondu. Ağzında bir palamut vardı ve şöyle diyordu:

«Yaşasın, bir şey buldum galiba.»

Konuşurken palamut ağzından düştü ve çatıdan aşağı yuvarlandı, ama onun buna aldırış ettiği yoktu. Aklı fikri bulduğu şeye takılmıştı. Bulduğu çatıdaki bir budak deliğinden başka bir şey değildi. Başını bir yana eğdi, bir gözünü kapayıp ötekini budak deliğine dayadı. Sonra parıldıyan gözünü yukarı kaldırarak kanatlarıyla bir iki defa göz kırptı. Bildiğiniz gibi bu onun çok memnun olduğunu gösterir. Alakarga söylendi:

«Bu bir deliğe benziyor, evet evet delik bu! Eğer delik değilse ne olayım!»

Sonra tekrar başını aşağı indirdi ve bir defa daha baktı. Doğruluğunda, mutluluğuna diyecek yoktu. Kanatlarını ve kuyruğunu hızlı hızlı çırparak söylendi,

«Yoo! Bu başka bir şey değil. Bugün çok şanslıyım doğrusu. Zarif, güzel bir delik.»

İnip aşağıdan palamutu aldı ve getirip deliğe bıraktı. Tam yüzünde büyük bir sevinç gülümsemesiyle başını yana eğerken birden kulak kesildi. Gülüşü yavaş yavaş silindi. Yerini tuhaf şaşkın bir ifade aldı. Sonra kendi kendine söylendi,

«Düştüğünü duymadım ya!» Gözünü tekrar deliğe dayadı. Uzun uzun baktı. Doğruldu ve başını iki yana salladı. Sekerek deliğin öbür ucuna gitti. Bir de oradan baktı. Yine başını iki yana salladı. Bir süre deliği inceledi. Sonra en ince noktalarını görebilmek için etrafında dolaştı. Her tarafından içeriye baktı. Fakat hiç bir şey elde edememişti. Bu defa çatının tepesine çekilip düşünmeğe başladı. Sağ ayağıyla başının arkasını bir dakika kadar kaşıdıktan sonra söylendi,

«Daha pek çok lâzım. Derinlere giden bir delik olduğu besbelli. Burada durup vakit kaybedile-

cek sıra değil. İşe koyulmalıyım. İnşallah yanılmıyorum. Her neyse, bir deneyelim.» Uçup gitti ve bir palamut daha bulup delikten aşağı attı. Sonra çarçabuk gözünü yapıştırıp ne olduğunu anlamaya çalıştı ama, geç kalmıştı. Bir dakika kadar baktıktan sonra doğruldu ve içini çekerek söylendi:

«Doğrusu bundan hiçbir şey anlamıyorum. Ama ben yine de uğraşmaktan geri durmıyacağım.» Bir palamut daha buldu ve nereye gittiğini görebilmek için kendini iyice ayarladı. Fakat boşuna.

«Hiç böylesine de çatmamıştım» diye söylendi. «Yeni tür bir delik olduğu kanısındayım.» Artık öfkesi gittikçe artıyordu. Bir süre çatının tepesinde bir aşağı bir yukarı dolaştı. Bir yandan da başını iki yana sallıyarak bir şeyler söyleniyordu. Bir ara kızgınlıktan küplere bindi ve başladı sayıp sövmeye. İncir çekirdeği doldurmayacak kadar ufak bir şeye bu kadar önem veren bir kuş, ömrümde görmedim. Öfkesi biraz yatışınca tekrar deliğin başına gitti ve yarım dakika kadar baktıktan sonra,

«Anlaşıldı» dedi. «Sen derinlere giden bir deliksin. Uçcuz bucaksız bir deliksin. Benzeri olmayan engin bir deliksin. Ama ben de seni doldurmaya başladım. Yüzyıl da sürse dolduracağım. Ya beceremezsem Tanrım!..» Böyle diyerek uzaklaştı. Dünyaya geldiniz geleli, bir kuşun böylesine canını dişine takarak çalıştığını görmemişsinizdir. Gerçekten kendini işe vermişti İki buçuk saat kadar o deliğe palamut yığışı, rastladığım en heyecanlı, en hayretlere düşüren manzaraydı. Artık içeri bakmak için durmuyor, palamutları attıktan sonra başkalarını getirmeye koşuyordu.

Sonunda kanatlarını açacak dermanı kalmadı. Çatıya indi, palamutu delikten bıraktı ve «Artık seni yendim herhalde» diye söylendi. Bakmak için eğildi. İster inanın, ister inanmayın, başını kaldırdığında öfkeden sapsarı kesilmişti. «Ben buraya, aileme otuz yıl yetecek kadar palamut aktardım. Bari, bir tanesinin düştüğünü görebilseydim derimin samanla doldurulup duvara asılmasına coktan razıyım.»

Bu sırada oradan geçen başka bir alakarka onu duyarak durdu ve ne olduğunu sordu. Bizim dertli durumu açıkladıktan sonra, «Bak, işte delik şurada. Bana inanmadıysan, git kendi gözlerinle gör.» Öteki de gidip baktı ve dönünce, «Kaç tane attım demiştin?» diye sordu.

«İki tondan az değildir» diye cevap verdi, dertli alakarga.

Öteki, gidip deliğe bir defa daha baktı. Bir tane bile göremediği anlaşılıyordu. Bağırarak diğer alakargaları çağırdı. Bu arada herbiri bizim dertliye ne olup bittiğini tekrar tekrar anlattırıyordu. Sonra durumu aralarında tartışmaya başladılar. Bu arada tıpkı insanların yaptığı gibi

(Devamı 49. Sayfada)

KARAGÖZ OYNUYORUZ

Yabancı dil bilmemenin cezası

Karagözcük — Babacığım, bugün çok üzgünüm.

Karagöz — Neden bakayım oğlum?

Karagözcük — Yabancı bir dil bilmediğim için.

Karagöz — Sana kaç defa söyledim, yalnız bir değil, hiç değilse iki yabancı dil öğrenmelisin diye.

Karagözcük — Evet, doğru.. Söyledin, söyledin ama, bir kulağımdan girdi öbür kulağımdan çıktı.

Karagöz — Eee... Ne yapalım yabancı dil zorla öğretilmez ki... İçten gelirse öğrenilir. Zaten hiçbir şey dünyada zorla, korkuyla öğrenilmez. Demek şimdi kafana dank dedi ha?

Karagözcük — Evet, babacığım.

Karagöz — Bak buna çok sevindim. Ne yapalım, geç olsun da güç olmasın.. Zaten pek öyle geç kaldın da sayılmaz... Daha dur bakalım, yaşın ne, başın ne? Ne oldu da böyle, birdenbire yabancı dil öğrenmek hevesi uyandı sende?

Karagözcük — Sevim'i kıskandım da ondan babacığım.

Karagöz — Nesini kıskandın Sevim'in bakayım?

Karagözcük — Sevim Almanya'da kendi yaşında bir oğlanla Almanca mektuplaşıyor da.

Karagöz — Haa.. Şu mesele.

Karagözcük — Ama görsen babacığım, Hans ona ne güzel resimler, dergiler, kitaplar yolluyor. Hepsi biribirinden güzel.

Karagöz — Gördün mü bak işte, oh olsun...

Karagözcük — Siz de ama babacığım yarama tuz serpiyorsunuz..

Karagöz — Eee, tabiî fırsat bu fırsat.. Yabancı dil öğrenmenin faydalarını anlata anlata dilimde tüy bitti. Sen bir türlü kendini sıkıya koymak istemedin. Şimdi Hanya'yı, Konyayı anlamaya başladınsa ne alâ.

Karagözcük — Anladım babacığım, anladım.. Hans'ın ailesi Sevim'i gelecek yıl tatil aylarında Almanya'ya davet ediyorlar.

Karagöz — Buna tabiî büsbütün pirelendin.

Karagözcük — Tabiî pirelenirim ya...

Karagöz — Hiç de tabiî değil.... Sen tembelliğinin cezasını çekiyorsun o kadar. Kızlar, siz erkeklerden daha çalışkan oldukları için, Sevim de işte...

Karagözcük — (keserek) Siz de ama babacığım, biz erkekleri hep batırırsınız.

Karagöz — Ben sadece doğruyu söylüyorum.. İkiniz de aynı yaştasınız. O, çalıştı, Almancayı mektuplaşacak kadar öğrendi. Sen şu İngilizceyi bir türlü sökemedin gitti. Oysa ki, Almanca İngilizceden çok daha güçtür. Sen ondan daha az akıllı mısın?

Karagözcük — Hayır, bunu hiç bir vakit kabul etmem.

Karagöz — O halde?

Karagözcük — Hakkınız var, tembellik ettim, aldırmadım. Ama bakın görün, yarından tezi yok, İngilizceye dört elle sarılacağım. İki yılda İngilizcenin suyunu çıkaracağım!

Karagöz — Haydi bakalım, göster kendini.

Karagözcük — İnşallah, o vakit beni de İngiltere'ye çağıracak bir İngiliz arkadaş bulurum.

Karagöz — Yoo, yağma yok, ben de beraber gelirim!.

★ İyi yüzme bilmiyorsan, yalnız denize girme ★

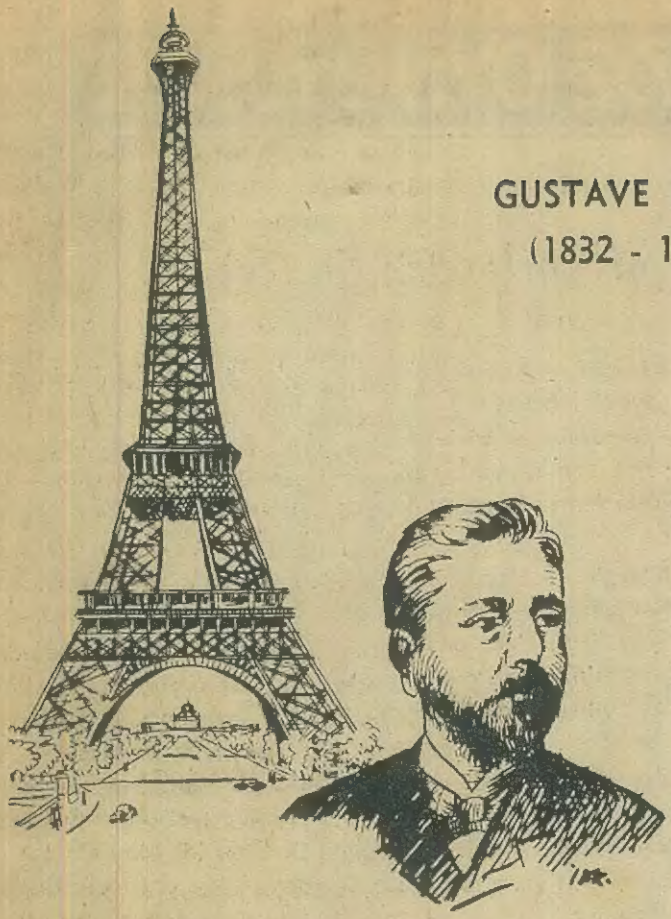

GUSTAVE EİFFEL
(1832 - 1923)

o da bir çocuktu

Her yaz Paris'e akan milyonlarca yolcunun şehre varır varmaz ilk işi, Eyfel'in eski asansörlerine dolmaktır. Kulenin tepesinden 300 metre kadar aşağıda uzanan nefis manzara, türlü türlü renklerle bezenmiş, göz alan geniş caddeler ve ağaçlarla çevrili Fransa başkentinin göz kamaştıran görünüşü ayaklar altına serilmiştir.

Bu manzara, görenlerin ömürleri boyunca unutamıyacağı, en tatlı anıları arasında yer alır. Zaten, yapıcı Gustave Eiffel'in de yeryüzünün en yüksek kulelerinden birini kurarken gözettiği amaç buydu.

Eyfel kulesinin ünü pek yaygındır. Buna karşılık onu yaratan Gustave Eiffel pek o kadar tanınmaz. Kendisi bu konuda şöyle demiştir:

«Bu kuleyi gerçekten kıskanıyorum. Herkes onun benim tek eserim olduğunu sanıyor, halbuki ondan başka bir takım şeyler daha yaptım.»

Keskin bakışlı, kır saçlı, usta yapıcı, Eyfel kulesiyle birlikte pek çok yapının yaratıcısıdır.

Modern çelik inşaatın babası sayılan Eiffel yeryüzünün en büyük köprülerinin plânlarını çizmiş ve yapmıştır. Yapı alanında yepyeni fikirleri taş, kereste devrinden «gökdelen çağı»na geçişi hızlandırdı.

Boş zamanlarda eğlenmek için yaptığı çalışmalar sırasında bir çok yeni keşif-

lerde bulundu. Bunların arasında filmlerin seslendirilmesiyle ilgili yeni bir yol, ayrıca uçakların pervane ve kanatlarının yapılışında uygulanması gereken bazı önemli gerçekler de ortaya çıkardı.

Torunlarından biri ondan şöyle bahsetmektedir:

«Büyükbabamın en ilginç yönü, eline aldığı her işi zevkle yapmasıdır. Herkesten çok çalışır. Çalışmak onun başlıca mutluluk kaynağıdır..»

RÜYALAR VE GERÇEKLER

Gustave Eiffel 1832 de Fransa'da doğdu. Varlıklı bir ailenin çocuğuydu. Mühendislik tahsili yaptı. Okulu bitirince demiryolu yapımıyla uğraşan bir şirkette çalışmaya başladı.

İlk iki yıl, plân tahtasının başında, sessiz sessiz plânlar çizdi. Annesi iş hayatına atılmış akıllı bir kadındı. Oğlunun geleceğinin pek ümit verici olmadığını söyliyerek onu uyarmaya, herkesin ilgisini çekecek bir takım işlere girişmesini gerçekleştirmeye çalışıyordu.

Ama o her defasında gülerek,

«Sabırlı ol anneciğim. Bir takım fikirlerim var, daha vakti gelmedi» diye cevap veriyordu.

1850 de Avrupa'daki demiryolları, hızla bir ağ halini alıyordu. Bu arada bir çok yeni köprüler yapılması gerekiyordu. Ne var ki, taş ve tuğladan köprü yapmak, hem çok yavaş hem de masraflı bir işti. Sonra sayısız usta ve işçinin çalıştırılması gerekiyordu.

Eiffel, demirden yapılan demiryolu köprülerinin hem daha sağlam olacağını hem de kısa bir sürede yapılacağını ileri sürdü. Demir, fabrikalarda, çizilen köprü plânına göre kesilecekti. Bundan sonra demirleri acemi işçilerin bile yerlerine yerleştirmeleri işten bile değildi.

Çalıştığı şirket Bordeaux'daki nehir üstüne 480 m. lik bir köprü yapılması işini alınca Eiffel bir demir köprü projesi çizdi. Bu bütün eski kurallara taban tabana aykırıydı. Ama şirket olduğu gibi kabul etti.

Tecrübeli köprü mühendisleri, Eiffel'in başarısızlığa uğrayacağı anı sabırsızlıkla beklerlerken, demir çubuklar gereken yerlere yerleştiriliyordu. Böylece köprü eskiden yapılanların yarı fiatına çıktı ve zamandan da yarı yarıya kâr edildi. Gustave Eiffel daha 29 yaşındayken Avrupa ulaşımında oldukça önemli bir değişiklik yaptı. Yapı sırasında işçiler, onun gençliğinden faydalanarak kendisine umulmadık güçlükler çıkarıyorlardı. Örneğin bir gün işçilerden biri nehre düştü. Genç mühendis ayakkabılarını çıkarıp, tertemiz elbiseleriyle suya atladı. ve adamı kıyıya çıkardı. Her tarafından şıpır, şıpır sular damlarken işçiler kendisini alkışlıyorlardı. Dönüp sâkin sâkin:

«Sizden ricam» dedi, «iskelelere sıkıca tutunun, ileride böyle tatsızlıklar olmasın. Yüzmeye bayılırım ama elbiselerle suya girmek hiç hoş değil.»

Demir köprünün başarıyla yapılması ve çalışması mühendise büyük bir güven verdi.

1866 da Eiffel inşaat şirketini kurdu. Yazıhanesinin üstündeki pirinç tabelâda şunlar yazılıydı:

«G. Eiffel, Mimar.

Her türlü Demir İnşaat İşleri yapılır»

Daha sonraki yirmi yılda Eiffel, Avrupa'daki en başarılı inşaat mühendisi olarak sivrildi.

YAPILMASI İMKÂNSIZ İŞLER

Şirketi açtıktan pek az sonra, Bartholdi adlı bir heykeltraş, Eiffel'e başvurdu. Adam çok güç bir durumdaydı. Ünlü mimarın kendisine yardım etmesini istiyordu. Bartholdi bir kaç yıl önce, Amerika'da dikilecek Hürriyet Anıtının

yapımını üstüne almayı düşünmüştü. Anıt, Fransa'nın Amerika'ya bir dostluk hediyesi olacaktı. Gereken para toplanmış, heykeltraş da işe başlamıştı. Hesap işleriyle uğraşan mühendisler 45 m. boyundaki anıtın şiddetli hava cereyanlarına açık olan New-York limanında dikilemiyeceğini ileri sürüyorlardı. Eiffel durumu öğrenince, «Bu büyük anıt mutlaka dikilmeli!» diye yerinden fırladı.

İşi üzerine aldı. Çok geçmeden de anıta çelik bir çerçeve plânı hazırladı. Bu, küçük bir kaide üzerinde durabilecek kadar hafif, en şiddetli rüzgârlardan etkilenmiyecek kadar da sağlamdı.

Bartholdi, anıtı, Eiffel'in atölyelerinde yapılan demir çubuklar ve diğer destekleyici elemanları kullanarak çok sâde bir plâna göre yaptı.

Bundan sonra da yeryüzünün dört bucağındaki inşaatçılar, binalara çelik iskeletler yapma usulünü iyice benimsediler.

Eiffel'in Portekiz'de kurduğu bir köprü, köprü yapımında yepyeni bir çığır açtı.

Portekiz hükûmesti, deli gibi akan bir nehir üstüne 60 m. yüksekliğinde 150 m. uzunluğunda bir köprü yaptırmak istiyordu. Eiffel köprünün yapılacağı yeri gidip gözden geçirdi.

Yardımcısı daha ilk bakışta, «Buraya köprü kurulmaz» dedi.

Eiffel gözleri parıldıyarak, «Belki haklısın ama» dedi, «bir denesek» hayli eğlenceli bir işe benziyor.»

Usta mimar Paris'e döner dönmez proje masasının başına geçti. Bir hafta sonra her şey hazırdı.

«Tamam,» dedi, «bu köprüyü yapacağız.»

Eiffel Şirketi Portekiz köprüsünü öyle düşük bir fiatla yapma teklifinde bulunmuştu ki, bunu duyan diğer inşaatcılar şaşmaktan kendilerini alamadılar.

Köprü, nehir üzerinde iyice belirmeye başlayınca da hayretten ağızları açık kaldı. Nehrin üzerinde o zamana kadar alışılmış olan ağır, pahalı bir iskelet yerine çelik çubuklardan yapılmış bir köprü uzanıyordu.

Nehrin yatağı üzerindeki kısmı hafif bir çelik kemer destekliyordu.

Avrupa'nın dört bir yanındaki mühendisler hemen Eiffel'in köprüsünü taklit etmeye koyuldular. Servet ve şöhret, usta mimarı hiç değiştirmedi. Seksen yaşına kadar sabahleyin erkenden gece saat 11'e kadar çalışma alışkanlığını hiç bırakmadı. Pazarları, evinde geçirirdi. Çocuklarının ve torunlarının gözdesiydi. Miniklerle oyunlar oynar, onları kır gezmelerine götürürdü.

BİR ÇİRKİNLİK ÖRNEĞİ

1880 yılı ortalarında Fransa hükûmeti Paris'te bir dünya fuarı açmayı kararlaştırmıştı. Bu sebeple 300 m. lik bir kule yaptırılması uygun görüldü ve bu iş Eiffel'e verildi.

Mimarın plânları bir takım tartışmalardan sonra kabul edildi. Devlet, 15 milyona çıkacağı hesaplanan kulenin yapımı için ancak bu paranın beşte birini veriyordu. Şirket borca girerek inşaatı aldı ve 1887 ocağında kuleye başladılar. 250 işçi çalışarak 12 ayda kulenin birinci katını destekliyen dört çelik çubukları hemen yerlerine yerleştirdiler. Parisliler hayretler içinde kaldı. Kule umduklarından kat, kat büyük bir şey olacaktı.

Kule, kısa bir zamanda büyük bir fırtına kopardı. Yüzlerce yazar ve sanatçı bu «çirkinlik örneği»nin derhal yıkılması için imza verdiler. Eiffel bunlara gülüyor, her gün biraz daha yükselen kulenin tepesine çıkarak işleri gözden geçiriyordu.

MUTLU SONUÇ

Kulenin en üst katından etraf seyredilir. Eiffel bunun altındaki katta kendi-

ne bir daire hazırlattı. 1894 de çalışma hayatından çekilince kendini bir takım araştırmalara verdi. Kuledeki dairesini bir laboratuvar yaparak, burada rüzgâr gücünün yapı malzemesi ve yapılar üzerindeki etkilerini incelemeye koyuldu. İlk defa bir rüzgâr tüneli yaparak, içine minik binalar koydu ve sağlamlık derecelerini ölçtü. 75 yaşındayken binaların rüzgâra dayanmaları konusundaki fikirlerini ortaya koyan bir kitap yayınladı. İlk gökdelenlerin yapımında bu fikirlerden çok faydalanıldı. Eiffel artık sonsuz bir mutluluk içindeydi. Fransa'da yapılan ilk otomobillerden birini satın almış, kuleyle rüzgâr tüneli arasında mekik dokuyordu. Ailesi biraz dinlenmesi için yalvarıyordu. Ama içi içine sığmıyan büyükbaba, «İnsan dünyaya bir defa gelir,» diyor da başka bir şey demiyordu. Seksendokuz yaşındayken bir kitap daha yazacağını dostlarına müjdeledi. İki yılda üç eser meydana getirdi.

1923 de büyük bir gönül rahatlığı içinde öldü. Hayatta yapmak istediği bütün işleri umduğundan çok daha parlak bir şekilde başarmanın mutluluğunu tatmıştı. Eyfel kulesi onun yeryüzündeki tek anıtı değildir. Dünyanın dört bucağına yayılmış binlerce yapı onun zekâsını ve yaratma gücünü yansıtmaktadır.

Doğan Kardeş'in sanatsever kardeşleri

Geçen ay içinde, Özel Sezin Okulu öğrencileri, Alman Kültür Merkezinde, başarılı bir müzik ve bale müsameresi verdiler. Çok tatlı oyuncular, değil mi?

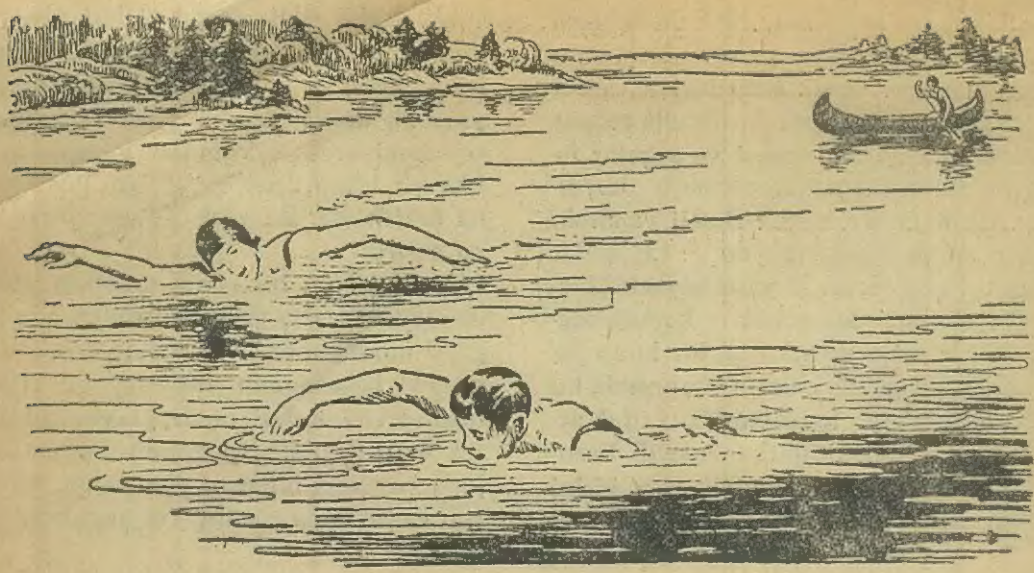

DENİZDE

Gül abla elindeki gazeteden başını kaldırarak,

«Keşke kayıklarını bırakmasaydılar!» diye içini çekti.

Hemen,

«Sanki sonuç değişecek miydi?» diye atıldım.

Gazetede bir boğulma kazası okuyorduk. İki liseli arkadaş kayık gezintisine çıkmışlar ve kıyıdan bir hayli uzaklaşmışlar. Varmak istedikleri adacığa pek az kala, birden fırtına çıkmış ve kayıkları devrilmiş. Adaya doğru yüzmeye başlamışlar. Çocuklardan biri pek iyi yüzme bilmiyormuş ama bu işin üstesinden gelebileceğini düşünerek,

«Sen beni bekleme. Arkandan gelirim,» demiş. Öndeki, adaya ulaştığında arkasına bakınca, dalgaların arkadaşını yutuverdiğini görmüş.

«Ah» dedi Gül abla. «Bir, şu insanlar körü körüne inandıkları bazı şeyleri değiştirebilseler.»

«Kaç canını kurtar,» sözünü kim söylemişse söylemiş ama, bu, denizde geçmez. Bunun «Kayığından ayrılma» kuralıyla değiştirilmesi gerektiğini bir kafalarına sokabilseler, boğulmaların oranı mutlaka düşecek.

«Peki ama niçin?» diye sordum. «Kayık devrilmişse ve çevirmiye imkân yoksa, ya da içindeki suyu boşaltamıyorsanız, onu bir tarafa bırakıp yüzerek canınızı kurtarmaktan başka çare varmı ki?»

«İşte pek çok kimsenin yaptığı en büyük hata da bu,» diye Gül abla hararetlendi. Bu gerçekten onu çok ilgilendiren bir konuydu. Zira kendisi Deniz İzcileri Sağlık ve Güvenlik İşleri danışmanıydı. Ayrıca suüstü ve deniz dibi güvenliği konusunda araştırmalar yapıyordu.

«Kayığını bırakmazsan boğulmıyacağını gerçekten bilmiyor musun?» diye sordu. «Kayık su içinde bile olsa bizim anladığımız anlamda batmaz. Eğer o çocuklar kayık devrildikten sonra altına girseydiler kurtulurlardı. Su koltuklarının altına kadar gelirdi, ellerini kürek gibi hareket ettirerek adaya varabilirlerdi.

Suya batmış bir kayık en azından dört beş can kurtarır.

Deniz kazalarında insanlar şu önemli fizik gerçeğini göz önüne getirseler: Tahta yüzer, doğal bir can kurtarandır. Ayrıca kürekler, içi hava dolu kayık minderleri de aynı özelliktedir. Bunlar bir kişinin başını su üstünde tutabilir» diyerek, nefes almak için sustu.

«Kayıkların devrilmesini önliyecek bir çare yok mu?» diye sordum.

«Olmaz olur mu?» dedi. «Ağırlık dipte olursa dengesi bozulmaz. Eğer kürekçi yüksekçe bir yere oturmuşsa veya ayakta duruyorsa, denge bozulacağından devrilme tehlikesi vardır.»

«Bir sürü şey öğrendim» dedim, «ama acaba bunları gerektiği zaman hatırlıyabilecek miyim? Herhalde denize giren herkesin bilmesi gereken bir takım kurallar vardır.»

Gül ablanın gözleri ışıldadı, «İşte şimdi artık beni zor susturursun. Zira suda güvenlik son zamanlarda en çok ilgilendiğim bir konu.

Denize giren herkes gerektiğinde canını kendi kendine kurtarmasını bilmelidir. Her yıl binlerce kişi deniz kazalarına kurban gidiyor. Bunların sebepleri de ortak bir noktada toplanıyorlar. Kurbanın düşüncesiz hareket etmesi.»

«Düşüncesiz hareketten ben pek bir şey anlıyamadım» dedim.

«Şey» dedi Gül abla. «Yüzücü bazan kendine çok güvenir. Gücünün yetmiyeceği kadar açılır. Ya da akıntılarını, derinliğini, girdaplarını hiç bilmediği bir yerde yüzmeye kalkışır, yahut da boğulan bir kimseyi kurtarmak için elbiseleriyle suya atlar. Vücuduna yapışan ıslak elbiselerin ağırlığından can kurtarmak şöyle dursun, kendi canı tehlikeye girer. Aklı başında bir kimse suya atlamadan önce giyeceklerini çıkarır.

«Peki, boğulmaların diğer sebepleri nedir?» diye sordum.

«Kalb hastaları, bayılma huyu olanlar veya bunlara benzer bir takım zayıf tarafları bulunanlar deniz kazalarına uğrıyabilecek kimselerdir. Bu yüzden denize girebilmek için sıkı bir doktor muayenesinden geçmeli ve onun dediklerine göre hareket etmelidir. Ayrıca yemekten sonra dolu mideyle denize girenlerde hazımsızlık yüzünden sancılanırlar veya elleri ayakları tutulur. Başka bir sebep de denizden korkudur.»

«Yüzmek çok eğlenceli doğrusu» dedim. «Denizden korkacak ne var. İnsan yemekten bir saat sonra suya girince de hiç bir şey olmuyor.»

Birden geçen yaz başımdan geçen bir olayı hatırladım. Bir arkadaşımla birlikte halamın köyüne gitmiştik. O gün ortalık sıcaktan kavruluyordu. Halam nehre gidip yüzmemizi söyledi. Mayolarımızı giyip, koşa koşa yola düzüldük. Su berraktı. Yukarıdan bakınca haylı derin olduğu anlaşılıyordu. Atlamak için yaylandığım sırada arkadaşım, koluma yapıştı,

«Dur» dedi. «Sen bu nehre daha önce girmiş miydin?» Gerçekten o suyla ilgili hiç bir şey bilmiyordum. Bunun üstüne arkadaşım çalılıklardan bir dal kırıp nehre attı, baktım ki, su dalı umulmadık bir hızla önüne katmış götürmüyor mu?

Arkadaşım,

«Gördün mü» dedi. «Burada akıntı kuvvetli. Gel biz yukardan girelim. Akıntı bizi aşağı getirsin. Şimdi buradan girersek yukarı gidebilmek için bu kuvvetli akıntıya karşı yüzmemiz gerekecek.»

Sözlerimi bitirince Gül abla,

«İşte aklı başında, her şeyi tartarak hareket eden bir yüzücü» demekten kendini alamadı. «Bunlar, insanın denizin zevkine varabilmesi için, hem usta bir yüzücü olması hem de son derece hesaplı, düşünceli hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Usta yüzücüler, yüzmeyi kolaylaştıran bazı yolları bilirler. Örneğin ağızdan nefes alıp burundan vermek, ağıza burna su kaçmasından ileri gelecek boğulmaları önler. Burundan çıkan devamlı hava akımı suyun girmesini önler. Fakat herkes bunu bilmediğinden deniz mevsimi biter bitmez kulak ve burun doktorlarına çok iş çıkar.

Gül abla birden gülmeye başladı.

«Biliyor musun?» dedi. «Denizi öylesine yerdim ki, duyan, gerçekten tehlikeli, korkunç bir şey sanacak. Oysa ki, insanların en iyi dostlarından biridir. İyi yüzücüler bunu çok iyi bilir. Su içinde kayarcasına yüzüşlerinden, kendilerini bütün bütün suya teslim edişlerinden bunu anlamak mümkündür.

Usta bir yüzücünün hareketleri göze son derece hoş görünür. Nefes alıp vermeye uygun olarak yapılan devamlı kol ve bacak hareketlerinin suya karşı bir savaşa girmişcesine çabalamaktan daha verimli olduğunu bilirler. Hareketleriyle nefes alışverişini uyuşturabilen ve suya vücudunu bir beşik gibi bırakabilen yüzücü, hem güvenlik altındadır, hem de denizin zevkine herkesten çok varır. Yine usta yüzücülerin, yüzmeye ilk başladıkları zaman öğrendikleri şeyler arasında, su altında gözleri açık tutmak ve ve sırtüstü yüzerken yüzüstü dönmek gelir.

Bir defa bunlar bellendi mi, yüzücünün alışkanlıkları haline gelir.

Bunlar yerinde verilen kararlarla birlikte onun suda en büyük koruyucusu olurlar. Bir kimse boğulanların imdadına koşabilir ama, kendisi tehlikede olduğu zaman kurtaracak kimse de bulunmıyabilir. Bu yüzden, herşeyden önce kendi kendini kurtarmasını bilmelidir.

Deniz Kıyısında

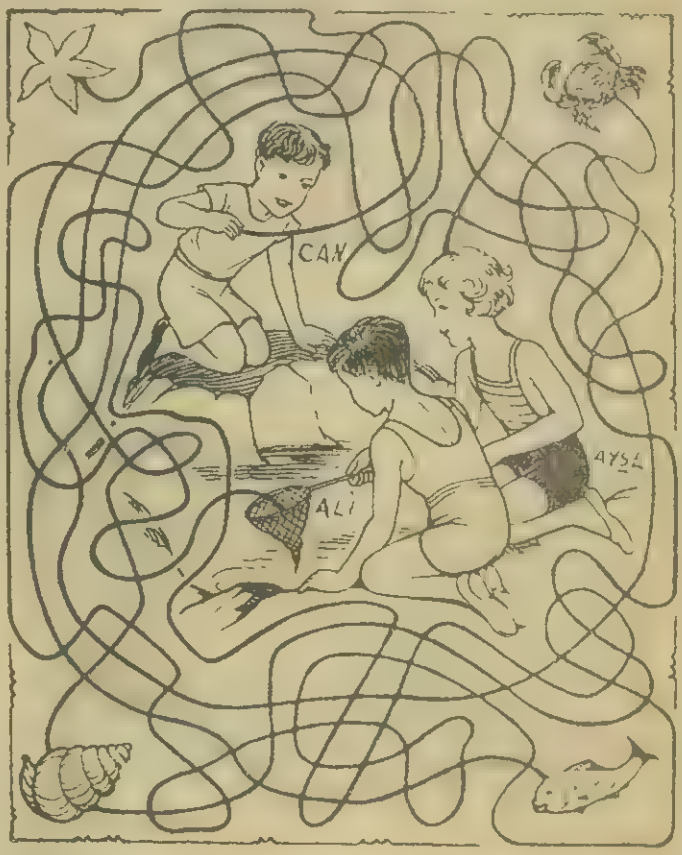

Resimde birbirine karışmış bir takım yollar görüyorsunuz. Çocukların herbirinin adının yazılı olduğu yollardan giderek neler yakaladıklarını bulabilecek misiniz?

ORTA KULAK İLTİHABI

Dr. KÂMRAN ŞENEL

Ali İstanbul'u hiç görmmiş, dayısının dâvetini bekler dururmuş. Bir gün babası:

— Oğlum, sınıfını geçtin, yazın dinlenmek, eğlenmek, hattâ bol bol denize girmek hakkın.

Ali önce şaşırmış:

— Diyarbakır'da deniz yok ki, babacığım, diye cevap vermiş. Bunun üzerine babası:

— Annenle seni, İstanbul'daki dayının yanına göndermeye karar verdim, demiş. Ali sevinçten deliye dönmüş. İstanbul'un denizini, camilerini, müzelerini hayalinde yaşatmaya ve yolculuk gününü sabırsızlıkla beklemeye başlamış. Nihayet o gün gelmiş. İki gün süren bir yolculuktan sonra, akşama doğru Ali, amcasının Suadiye'deki evindeymiş. Çocukcağız, heyecandan sabahı zor etmiş. Sabahleyin bir bakmış, bütün ev halkı, mayolarını giymiş, denize giriyor. Yatağından fırlamış, mayosunu kaptığı gibi denize Yüzmüş.. yüzmüş.. yüzmüş Bu arada annesi, yengesi ve dayısı, denizde çok kaldığını, hastalanabileceğini söylemişlerse de, Ali duymazlıktan gelmiş. Akşam olunca ateşler içinde, başı ağırıdan çatlıyacak gibi, yatağa düşmiş. Evi büyük bir telâş ve üzüntü almış. Ben, onlara yakın olduğum için çağırdılar. Onu iyice muayene ettim:

— Ali, istakoz gibi kıpkırmızı olmuşsun, ateşin 39. Vücudun sanki lâv saçıyor. Bereket, tansiyonun normal.

— Normal olmasaydı ne olurdu?

— Allah korusun, güneş çarpmasından ölürdün! Güneşte kaç saat kaldın?

— Beş altı saat. Sağ kulağım çok ağrıyor.

— Bu kaçıncı banyon?

— Daha ilk banyom. Dün akşam geldik. Bu gün akşama kadar kumlarda yuvarlandım, suda koştum durdum.

— Kulağına su kaçmış, üstelik orta kulak istihabı olmuşsun. Denize girmenin de bazı şartları vardır: İlk girişte beş dakikayı aşmamalı. Her gün beşer dakika arttırarak yarım saate çıkmalı. Hasta olanlar, doktor izin vermedikçe, güneşte yanmamalıdır.

— Peki, kulağımın durumu tehlikeli mi?

— Bak yavrum, sağırların % 10'u, orta kulak iltihabı yüzünden sakat kalmışlardır. Bu iltihap, çocuklarda daha çok görülür. Suyun orta kulağa kaçmasını önlemek için, havayı ağızdan çekip burundan vermek doğrudur.

— Ben iyileşmiyecek miyim?

— Bu verdiğim damla, kulak iltihabını yenen antibiyotikli bir ilâçtır. Bir kaç gün sonra hiç bir şeyin kalmayacak. Sonra, dediğim gibi, usulünce güneşte yanacak ve denizin tadını çıkaracaksın.

— Sağ olun Doktor Amca.

— Sen de sağ ol.

BİLMECE BULMACA...

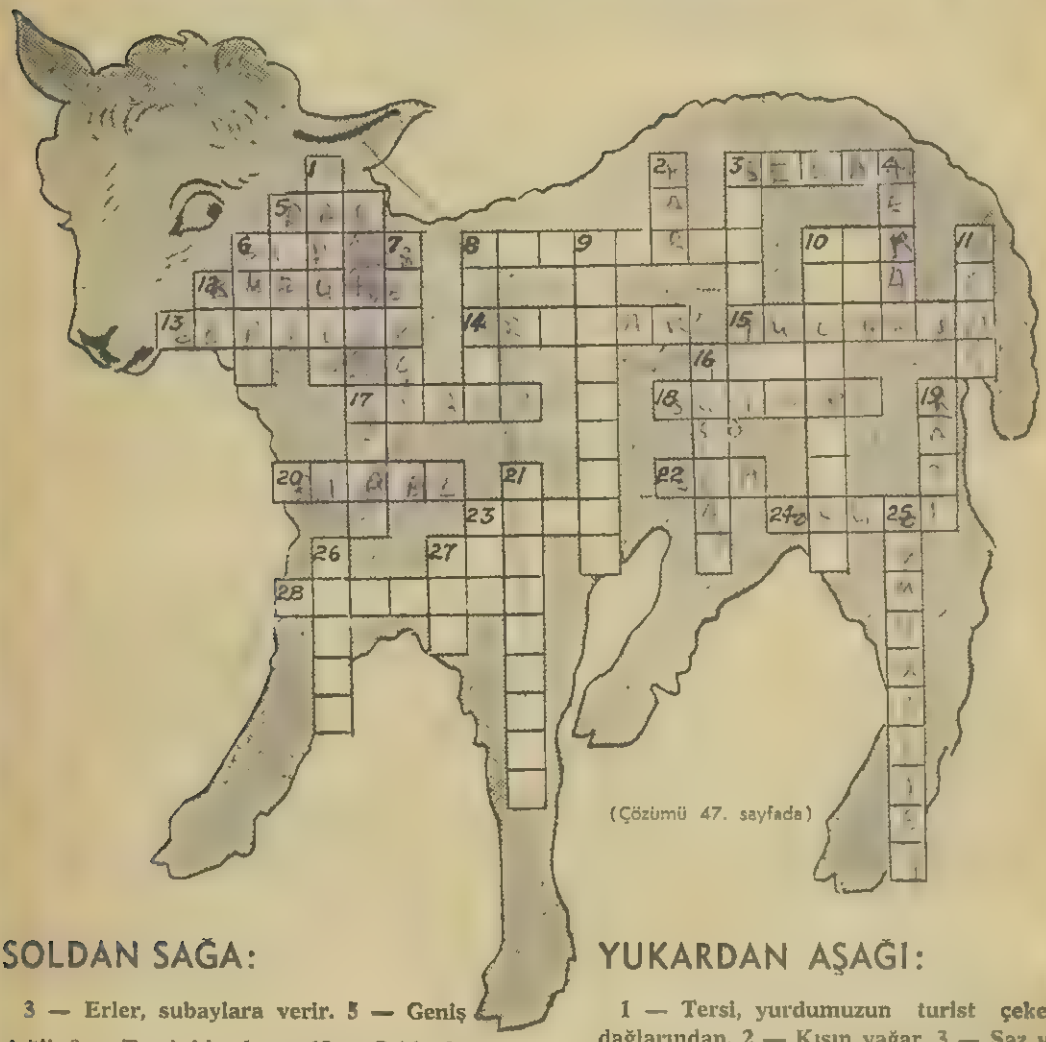

(Çözümü 47. sayfada)

SOLDAN SAĞA:

3 — Erler, subaylara verir. 5 — Geniş değil. 8 — Tersi, bir elmas. 10 — Şehir dışı, boş ve geniş yer. 12 — Bulmacamızdaki hayvan. 13 — İleriliğin tersi. 14 — Bal yapanlar. 15 — Su çeken âlet. 17 — Bir yaz meyvası. 18 — Suda oynanan bir oyun 20 — Kirpiklere süs için sürülen. 22 — Bir göz rengi. 23 — Kışın olur. 24 — Küçük çocukları korkutmak için uydurulan bir varlık 28 — Elektrik dağıtan merkez.

YUKARDAN AŞAĞI:

1 — Tersi, yurdumuzun turist çeken dağlarından. 2 — Kışın yağar. 3 — Saz ya da kamıştan örülmüş kab. 4 — Konya'nın tanınmış gezinti yeri. 5 — Art arda duran şeylerin bütünü. 6 — Şu yer. 7 — Bir yeri beklemekle görevli kimse. 8 — Karışık renkli. 9 — Havuz kıyısına konan ve ağzından su akan taş. 10 — Kalıba vurma. 11 — Vasıta. 12 — Tersi, ilâve. 16 — Piyanoda, parmak vurulan yerler. 17 — Bir geometrik şekil. 19 — Toprak altındaki eserleri çıkarma işi 21 — Vakit geçirmek. 25 — Türkiye'nin idare şekli.

MARS'TA İNSAN YAŞIYOR MU?

Çok eski zamanlardan beri insanlar, gökyüzündeki olaylara ve yıldızlara karşı büyük bir ilgi duymuşlar, bunların sırlarını çözmek için uğraşmışlardır. Yalnız bilginler ve araştırıcılar değil, birçok yazarlar da gökyüzünü düşüncelerine, hayallerine ve eserlerine konu olarak seçmişlerdir. Herhalde sizler de şimdiye kadar bu gibi romanlar okumuş, filimler seyretmiş, büyük feza gemileriyle başka yıldızlarda yeni dünyalar keşfeden, burralarda, uygarlıkta biz insanlardan çok daha ileri gitmiş varlıklarla karşılaşan hayali kahramanların maceralarını heyecanla izlemişsinizdir.

İnsanların hayallerinin bu gibi fikirlerle beslenmesine sebep özellikle Mars gezegenidir. Büyük İtalyan astronomu Giovanni Virginio Schiaparelli, geçen yüzyılın sonlarına doğru yaptığı bir keşifle bilim dünyasında büyük bir heyecana sebep oldu. 1878 yılında Mars gezegeni yörüngesi üzerinde dünyaya en çok yaklaştığı bir duruma gelmişti. İşte Schiaparelli bu sırada komşu gezegenimiz üzerinde, yüzeyini bir ağ gibi kaplayan ince, düz bir takım çizgiler farketti. O güne kadar bu çizgiler kimsenin gözüne çarpmamıştı. Bunlar acaba ne olabilirlerdi? Eğer Mars gezegeni üzerindeki doğal şekillerden olsalardı bu kadar düzgün olamazlardı. Bu çizgiler yeşilimtrak mavi renkte olan bazı lekeli bölgelerden, turuncu renkte olan alanlara doğru uzanıyorlardı. O halde belki de bunlar sulak bölgelerden kurak alanlara su iletmek için yapılmış olan kanallardı. Demek ki, Mars gezegeninde zekâ sahibi ve yapıcı varlıklar yaşıyordu.

Amerikalı bir politikacı olan Percival Lovell bu buluştan sonra Astronomi bilimine karşı o kadar ilgi duydu ki, politika hayatından ayrılıp Arizona çölünde büyük bir Observatuar kurdu. Burada hava tabakalarının fazlasıyle saydam oluşu yüzünden gökyüzü daha iyi gözlenebiliyordu.

Lovell de, Schiaparelli'nin gördüğü Mars kanallarını aynı şekilde görebildi. Hattâ daha da ileri gitti. Mars üzerinde iki ayrı kanal sistemi olduğunu keşfetti. Bu kanallar başka başka zamanlarda belirıyorlardı. Kuzey kutbundaki buzların eridiği mevsimde kuzeyden güneye doğru uzanan kanallar beliriyor, güney kutbundaki buzlar eridiği zaman da diğer kanal sistemi, yani güneyden uzanan kanallar görülüyordu. Bu gözlemler sonucunda, Lovell Mars'taki kanalların çok iyi düşünülerek yapılmış bir sulama tertibatı olduğu kanısına ulaştı. Bu kanallar vasıtasıyle kutuplarda eriyen bunların suları kurak bölgelere iletilmekte idi. Buzlar erimeğe başladığı zamandan itibaren kanallar yavaş yavaş ortaya çıkıyor, âdeta güneye doğru akan sularla birlikte uzayıp yayılıyorlardı. Lovell kutuptan sulanma bölgesine kadar olan 4250 km uzunluğundaki mesafenin 52 günde aşıldığını, yani suların saatte 3,4 km hızla aktığını da hesaplayabildi. Bu iddia birçok tartışmalara yol açtı. Birçok Astronomi bilginleri Mars üzerinde tetkiklere başladılar ve görülen kanalların resimlerini çekmeye çalıştılar.

Bütün bu gözlemler, Mars gezegeninde, bizler gibi, düşünen varlıkların yaşayıp yaşamadığı sorusunu aydınlatmaya yetmemektedir. Varlığından söz edilen küçük ve yeşil renkli, yumuşak bir kürk ve maymun kuyruğu taşıyan Mars insanı, masal kahramanı olmaktan öteye geçmiyor.

BULUŞLAR DÜNYASINDA

HELİKOPTER NASIL YAPILMIŞTI?

Bir kimsenin, ömrü boyunca bir tek fikrin etkisi altında kalışını gözden geçirmek oldukça ilginçtir doğrusu. Çocukluğu, gençliği arkada bırakır, orta yaşlı bir kimse olur ama o düşünce dai-

İgor Sikorsky'ye helikopter yapma fikrini Leonardo da Vinci'nin bir tablosu vermişti. Fakat bu fikri gerçekleştirebilmek için yıllarca üzerinde uğraşması gerekti.

ma onunla beraberdir. Bazı kimseler, yıllarca bir fikrin peşinde koşarlar fakat sonunda hiçbir başarıya ulaşamazlar. Igor Sikorsky böyle bir şanssızlığa uğramamıştır.

Sikorsky'nin helikopter yapma fikrine ne zaman kapıldığını pek bilemiyoruz.

Belki de çocukluğunda Rusya'nın Kiev şehrinde hanımelleri üzerinde uçuşan sinek kuşları, aklını birtakım soruların kurcalamasına sebep oldu. Zira sinek kuşlarının uçuşu kırlangıç v.s. kuşlar gibi öne doğru değildir. Bunlar havada bir noktada asılıymış gibi durabilirler, aşağı yukarı hattâ geriye doğru bile hareket edebilirler. Bütün bunlar, meraklı bir çocuk için büyük bir yaratma kaynağı olabilir. Belki de genç Igor daha o günlerde, sinek kuşlarının kanat özelliğini incelemiş, bunların nasıl hayvanın tam sırtından çıktığını ve dairesel hareketlerini gözlemişti. Ama bütün bunlar bir buluşun nasıl yapıldığını açıklıyabilmek için insanın aklına geliveren çözüm yolları.

Sikorsky anılarında, bu fikri, gençliğinde annesinin kendisine gösterdiği Leonardo da Vinci'nin bir resim defterinden aldığını yazıyor. Büyük ressam'ın bu defterde çeşitli helikopter karalamalarını görünce, doğumundan 300 yıl önce onun bu konuda çalışmaya başladığını fakat bir sonuca varmadığını anlamıştı.

Helikopter yapma fikri Sikorsky'nin hayatının her devresinde düşüncelerinin ağırlık merkezi oldu. Gerek Rusya'da uçak plânları üzerinde çalışırken, gerek Rus ihtilâlinde vatanını bıraktığında, gerekse Amerika'ya göç ettiğinde düşünceleri hep bu fikrin etkisi altındaydı.

Günün birinde Wright kardeşlerin uçakla uçmayı başardıklarını duydu. Ünlü bilgin Thomas A. Edison, bu uçağın havalanabilmesi için mutlaka bir pist gerektiğinden her işe yararlı olamıyacağını ileri sürüyordu.

Igor Skorsky, bu eleştiriyi pek yerinde bulmuştu. Zira helikopterinin istenilen yerden havalanıp, istenilen yere inmesini tasarlıyordu. Fakat geçim derdinden, büyük tutkusunu gerçekleştirmek için çalışamıyordu. Amerika'ya ilk gittiğinde çok fakirdi. Brooklyn ve New-York'da işçi kulüplerinde bilim üzerinde konferanslar vererek ancak ekmek peynir parası kazanabiliyordu.

Yavaş yavaş da etrafında bir arkadaş topluluğu meydana geldi. Bunlar yaptıkları ufak tefek yatırımlarla bir uçak fabrikası kurdular. Sikorsky burada başarıyla çalışmaya koyuldu. Ne var ki, helikopter yapma fikri yine durmadan aklını kurcalıyordu. Burada birkaç motörlü uçakların, ilk defa plânını çizdiği gibi, bu gün Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus'u geçebilecek yük ve yolcu uçaklarının büyük bir kısmının plânları da onun kaleminden çıktı. Uçakların yapıldığı büyük fabrikaları gezerek işçi ve ustalara yol gösteriyordu.

Büyük havacılık şirketlerinde adı ve başarıları dillerden düşmez olmuştu.

Aldığı siparişler gün geçtikçe artıyordu.

1929 da işlerinde başarılarının zirvesine ulaştığında, birden bu işi bıraktı ve kendini yıllar öncesi Rusya'da çizmeye başladığı helikopter plânlarına verdi. Düşüncelerini kâğıt üzerine dökmeye başladı. Küçük gövdeli, kocaman döner kanatlı bir hava gemisiydi bu. Pervanesizdi. Döner kanatlar hem uçağın havada durmasını, hem de hareketini sağlıyacaktı. Bu yeni uçak hayalinde ve kafasında şekillendikçe ne kadar mükemmel bir şey olacağını düşünerek, çocuklar gibi sevinçten uçuyordu.

Fakat çevresinden gelen devamlı teklifler vaktini hayalleriyle uğraşarak geçirmesine engel oluyordu.

«Daha bu buluşumun zamanı gelme-

miş,» diyerek tekrar eski işine döndü ve on yıl büyük uçakların plânlarını yaptı.

İkinci Dünya Savaşı patlayınca orduda Sikorsky'nin yıllardır üzerinde düşündüğü nitelikte bir aracın gerekliliği duyulmaya başlandı. Bundan, hava alanı bulunmıyan yerlere asker ve cephane indirmek, dağlarda kıstırılıp kalmış kimselere yiyecek, ilâç götürmek, denizaltılar üzerinde uçuşlar yapmak ve daha pek çok işlerde faydalanmak mümkün olacaktı.

Söylentilere göre Focke adlı bir bilgin, Almanya'da helikopter yapmayı başarmıştı. Ama nasıl olduğunu hiç kimse bilmiyordu. Amerika'da birçok kimse helikopter plânları üzerinde çalışmaya başlamıştı. Sikorsky uçak işini bir yarafa bırakıp yine eski hayalleriyle başbaşa kaldı. Özellikle geceleyin çalışıyordu. Büyük plân masasının hemen yanında bir gramofon, masasının üstünde de kocaman bir kahve cezvesi ilk bakışta göze çarpıyordu. Çalışmaktan yorulunca kahve içip müzik dinliyerek kuvvet kazanıyordu.

Artık orta yaşlı bir kimseydi. Tepesindeki saçlar dökülmüştü. İkide bir masasından doğrularak duvarı baştan başa kaplayan kitaplıktan bir kitap alarak tekrar kâğıtları arasına gömülüyordu.

Kendi kendine «yepyeni bir şey üzerinde çalışmıyorum. Benden önce pek çok kimse bu işle uğraşmış» diye düşünüyordu.

Bazen gecenin geç saatlerinin sessizliğinde aklı yarım yüzyıl önce Kiev'deki evlerine ve anılarına gider, annesini, eski günleri ve Leonardo'nun resimli defterini hatırlardı.

Nihayet plânların çizimi bitti. İlk helikopterin yapılması için sipariş verildi. Çok geçmeden de bu yeni tip uçak tamamlandı.

Üç yıl sonra yani 1942'de ordu için ilk helikopter de yapıldı. Çok yavaş uçuyordu.

Aşağıda içi adam dolu bir otomobili gözden kaybetmiyordu. İyice görülebilmesi için üstünde sarı bir yuvarlak bulunan otomobile helikopterde herhangi bir arıza olunca başvurulacaktı.

İlk uçuşun son kısmında helikoptere Sikorsky'de katıldı. İçeri girdi ve kolu çekince tepedeki kanatlar dönmeye başladı. Sonra gittikçe hızlandılar ve helikopter havada yükseldi yükseldi. 1,5 - 2 m.'ye varınca tekrar bir kolu hareket ettirdi. Bu defa kocaman kuş yavaş yavaş yavaş yere indi. Tekrar kolu oynatınca, kanatlar güvercin kanatları gibi tatlı tatlı fışırdadı ve helikopter öne, arkaya sonra, sağa ve sola gidip geldi.

İlk uçuşu izliyen binlerce kişinin duyduğu hisler de birbirinden çok farklıydı. Kimisi, Wright kardeşlerin ilk uçuşunu izliyorlarmış gibi heyecanlanmışlardı. Kimisi geleceği, helikopterlerin, otobüslerin yerini alarak sabahleyin işçileri işyerlerine bırakacakları günleri gözlerinin önüne getiriyorlardı.

PARKER
SUPER Quink

Her nevi kalem için
en iyi mürekkep.

Yazarken, dolma
kaleminizi temizler.

(İlânımız: 7553)

GÖÇMEN KUŞLAR

Sonbahar ve ilkbaharda hiç göçmen kuşlara dikkat ettiniz mi? Büyük kuş sürüleri belli zamanlarda memleketimize misafir gelmekte, sonra da tekrar uzak ülkelere dönmektedirler... Eğer kuşları sevip onların göçlerini inceleyebiliyorsanız, kendinize bir takvim bile yapabilirsiniz... Ancak, tabiat şartları kuşların geliş ve gidiş günleri üzerinde değişiklikler olmasına sebep vermektedir...

Uzun incelemeler neticesi, kuş dostları bu göç yollarının belirli yerlerden geçtiğini öğrenmişlerdir... Göçmen kuşların izledikleri yolların düpedüz bir kuzey-güney doğrultusu olmadığı anlaşılmıştır. Hakiki bir yol haritası meydana getirmek için bilginler bazı inceleme istasyonları kurmuşlardır. Bunlardan en önemlisi Kuzey denizindeki Helgoland adasıdır... Göçmen kuşlar burada bir süre müddetle incelenmektedirler. Genç kuşlara hafif madenden, numaralı bir halka takılmaktadır ve göçtükleri ülkelerdeki kuş meraklıları bu halkaları hayvanı tutarak ele geçirince, Helgoland kuş istasyonuna göndermektedirler. Kuzey Rusya'dan, Finlandiya'dan veya Güney Afrika'dan bu kuş halkaları toplanmış ve böylece bir göç yolu haritası meydana gelmiştir. Büyük güney göçünün hep deniz kıyısını ve Nil vâdisini izlediği görülür. Buna karşılık batı göç yolu Finlandiya'dan, Kuzey Almanya üzerinden, Irlanda'ya kadar devam etmektedir. Güney göçünde memleketimizden geçen sevimli leylekleri nasıl bilmeyiz! Onlar da uzak Güney Afrika'dan geliyorlar. Ayrıca meşhur bülbül, guguk kuşu ve ona benzer güzel sesli kuşlar, soğuk kuzey ülkelerinden kışın daha sıcak buldukları orta ve Güney Avrupa'ya kuluçkalamak için uçmaktadırlar. Fakat her şeye rağmen kuşları bu göçe zorlayan gerçek sebepler henüz kesin olarak anlaşılmamıştır.

Nasıl Koku Alıyoruz?

Mis gibi dumanları türen, soğanlı, biberli, baharlı tarhana çorbasının daha tatmadan pek nefis olduğunu kestirirsiniz. Bir kaşık alınca da yanılmadığınızı anlarsınız.

Ama burada pek dikkat etmediğiniz bir nokta var. Dilimiz, yiyeceklerin, ekşi, tatlı, tuzlu veya acı olup olmadığını bildirir. Örneğin hoşunuza giden o canım tarhanayı bir de burnunuzu kapatarak için. Ne oldu? İştahınızı kabartan o lezzet gitti, değil mi? Ağzınızda tuzluca, sıcak bir sıvıdan başka birşey olmadığını gördürüz. Öyleyse burnumuz, sevdiğimiz yiyeceklerle, sevmediklerimizi ayırt etmekte bize çok yardım ediyor.

Yiyeceklere özel lezzetlerini veren kokuları, «arka yoldan» burnumuza ulaşır. Bu da ne demek değil mi? Ağzımızdakilerin kokuları ilkin boğazımıza geçer, sonra yükselerek burun boşluğuna açılan hava kanallarını doldurur.

Bir şeyi kokladığımız zaman, onun kokusu ciğerlerimize çektiğimiz havaya karışarak burnumuza gelir. Halbuki yiyeceklere tadını veren kokuları bunun tam tersi bir yoldan, yani nefes verirken anlarız. Bu iki olay da koku alma sistemimizle ilgilidir. Burun boşluğumuzun üst tarafını bir ağ gibi saran sinir uçları bakımından zengin bölgeler, koklama sistemimizi meydana getirir.

Burnun iki kanadında yerleşmiş olan bu bölgeler, bir posta pulu büyüklüğünde ve burun boşluğunun oldukça yukarısındadır. Normal olarak nefes alırken, hava, hiçbir koku uyarımı yapmadan ciğerlerimize geçer. Bir şeyin kokusunu anlamak için ne yaptığınızı hatırladınız değil mi? Hafif hafif sanki burnunuzu çekersiniz. Böylece koku yüklü havayı o koku alan bölgeye çıkarırsınız.

Yemek yerken böyle bir hareket yapmak gerekmez. Yutma ve nefes verme, tat kokularıyla yüklü buharları yukarı, burna doğru iter.

Genel olarak, bir yiyeceğin ısısı ne kadar yüksekse kokusu da o kadar fazladır. İşte size, iyi aşçıların yemeklerini üstünden dumanları tüte türe sofraya getirmelerinin sebebini açıklıyacak bir gerçek.

Koku duyumumuzun birçok âletlerden daha hassas olduğunu söyliyebiliriz. Bir bilgin, karışık iki maddenin birinden bir damla elde edebilmek için çeşitli laboratuvar araçlarının yardımına baş vurur ve saatlerce uğraşır. Öte yandan, yine aynı bilgin veya herhangi bir kimse, yalnız burnuyla derhal kokulu bir cismin farkına varabilir.

Pek çok araştırmalar yapıldığı halde, bilginler bellibaşlı kokuları tek tek elde etmeyi başaramamışlardır. Tabiattaki kokuların çoğu bir karışımdır. Örneğin kimyagerler kahvede 50 koku elemanı ayırmışlar ve içinde daha birçoklarının bulunduğunu da sanmaktadırlar.

İyi aşçılar da yemeklerinde bu koku karışımını kullanırlar. Yemeklerine çeşitli ba-

harata tek başlarına ayırt edilemiyecek kadar az miktarlarda katarak zengin bir koku karışımı elde ederler. Yemeği yiyen pek nefis olduğunu söylediği halde, ne koktuğunu farkedemez.

Çiğli bir bahar gününde bahçelerden yükselen çiçek kokuları, yazın biçilmiş ot, sonbaharda yanan yaprak kokuları çok hoşa gider.

Neden bazı kokuları sever, bazılarını hiç sevmeyiz, hattâ midemizi bulandırır? Bu sorunun cevabı çeşitli şeylere bağlıdır. Bir defa, atalarımızdan bize miras kalan gelenekler, sonra da kendi özel tecrübelerimizin etkileri çok fazladır.

Kokmuş cisimlerin kokusundan hiç kimse hoşlanmaz. Sonra bir kokarcanın etrafına yaydığı koku yalnız insanları değil, hayvanların da midesini bulandırır.

Koku alma duyumu bakımından insanlar birbirlerinden çok farklı mıdırlar? Evet. Genel olarak bu duyumun kadınlarda erkeklerken daha keskin olduğu, ayrıca duyumun yaşlandıkça körlendiği söylenmektedir. Ama ne var ki insanlar arasındaki koku alma bakımından benzerlik, tat ve koku üzerinde çeşitli denemeler yapan bilginleri çok şaşırtmıştır.

Acıktığımız zaman koku alma duyumumuzun keskinleştiği bilimsel bir gerçektir. Buna da sebsp çıkan kokulara daha çok dikkat etmemiz olsa gerek.

Keskin bir kokuyu birkaç dakika tenefüs ederseniz buna karşı duyarlığımız azalır. Örneğin fabrikalarda çalışanlar kısa bir sürede çıkan pis kokulara alışırlar. Ama başka kokulara duyarlık azalmaz. Örneğin çok pis bir kokusu olan bir şeker fabrikasında bir gün çalışan bir kimse diğer kokuları kolayca ayırt edebilir.

Bazı bilginlere göre, koku alma duyumumuz gittikçe körlenmektedir.

İlkel insanları da bunun, avlarını yakalıyabilecek kadar kuvvetli olduğunu ileri sürmektedirler.Koku almanın iyi eğitilmediği için zayıf kaldığı fikrini savunanlar da vardır. Örneğin usta bir parfümcü bir çiçeği iyice kokladıktan sonra aynı kokuyu elde etmeyi başarabilmektedir.

Koku alma duyumunun geliştirilince ötekilerin yerine geçebileceği, Helen Keller üzerinde yapılan bir deneyle ortaya konmuştur. Küçük yaşta kör ve sağır olan Hellen Keller koklama duyumuna dayanarak çevresindekileri anlamayı öğrenmiştir. Bir gün Dr. Frederick Tilney, Bayan Keller'i arabasına alarak bir geziye çıkardı. Etrafını hiç görmiyen kadın, kokulara göre ne türlü yerlerden geçtiklerini kesin olarak biliyordu. Araba bir golf sahasının yanından geçerken,

«Şimdi çimenlik bir yerdeyiz» dedi. Hızla bir koruyu geride bırakırlarken,

«Burada ağaçlar ve bir ev var» diyordu. «Evde ocak yanıyor.»

Dr. Tilney evi görmemişti. Dönüp bakınca farketti, hem de bacasından göğe kıvrım kıvrım bir duman bulutu yükseliyordu.

FUTBOL MAÇINDA...

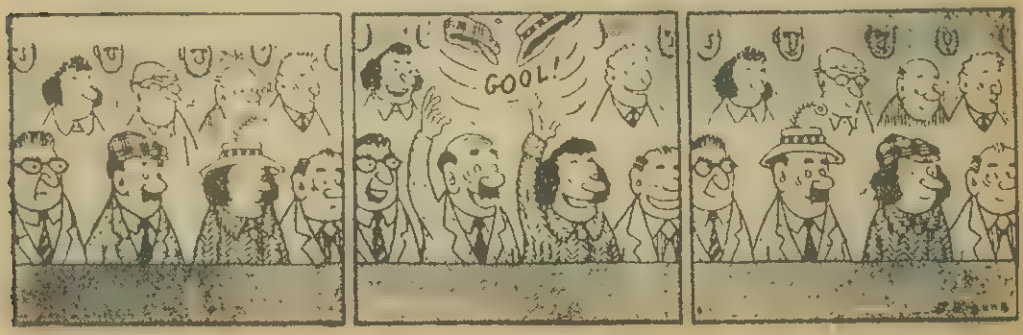

ROMAYI KURTARAN SAVAŞ

Tarihte Pön savaşları diye anılan çarpışmalar Romalıların Akdenizdeki Kartaca üstünlüğüne son vermek istemesinden çıkmıştır. Birbirini kovalıyan üç savaştan meydana gelen bu dev çatışma yüz yıldan fazla sürmüş ve kaybeden taraf dünya haritasından da silinmiştir.

Harplerin ilkini Romalılar kazanmışlar, böylece Kartacalıların deniz üstünlüğü sona ermiştir. M. O. 218 de ikinci Pön savaşı başlayınca Kartacalıların talihi açılmıştı. Zira ordulara ünlü komutan Annibal kumanda ediyordu.

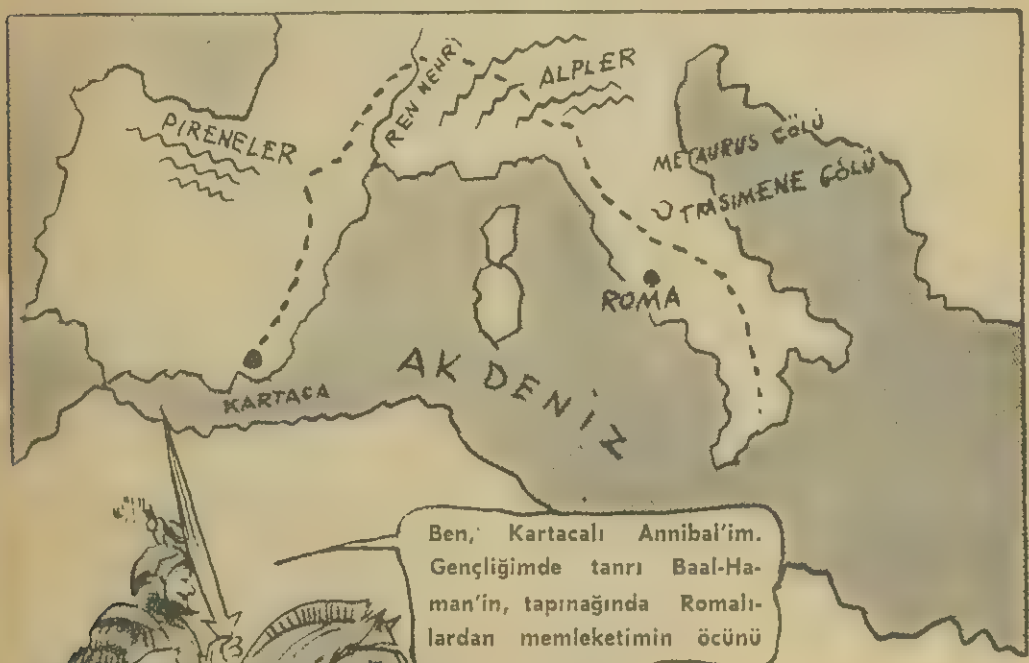

M. Ö. 207 de Annibal'in Bruttium'daki ordugâhında

Bu Romalılar hiç teslim olmayacaklar mı? Her yenilgiden sonra daha çok asker toplayıp üstümüze saldırıyorlar. Eğer Kartacadan erzak ve asker yardımı alabilseydim bütün bunlara kesin bir son verirdim.

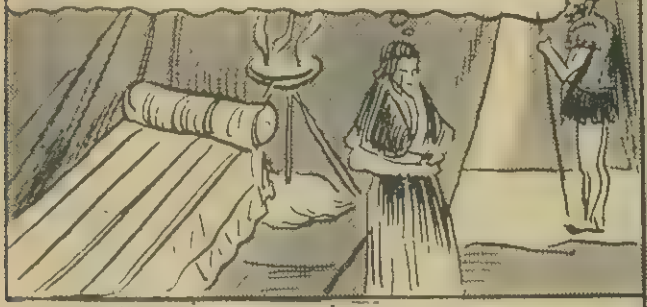

Kumandanım, haber geldi. Kardeşiniz Alpleri aşmış, kuvvetli bir orduyla geliyormuş.

Demek Hasdnubal İspanya üzerinden geçip geldi. Dualarım kabul oldu. Artık Roma'nın sonu yaklaştı.

Bu sırada Roma senatosunda

Annibal Trasimene'de 30.000 kişilik bir ordumuzu bozguna uğrattı. Ama biz yine savaşa devam ettik. Kan savaşında 80.000 ölü verdik.

Ama artık sayıca azaldık. Çiftliklerimiz yakıldı. Hazinemiz boşaldı. Bütün bunları, o korkunç Afrikalı bir avuç askerle başardı. Şimdi kardeşi Hasdnubal taze kuvvetlerle yardıma geliyor.

Hasdnubalın geldiğini herkes duydu. Dostlarımız bize yardımdan caymaya başladı. Roma'nın yerle bir olmaması için derhal saldırmalıyız.

Kardeşler sağ olarak buluşmasınlar.

Hemen altı yeni ordu toplandı. Bunlar ikiye ayrıldılar. Birine Claudius Nero, ötekine de Marcus Livius kumanda ediyordu

Artık bunlardan başka asker toplıyamayız. Tekrar Kandaki gibi bir yenilgeye uğramak Roma'nın sonu demektir.

Biz Romalıların gerçekten tehlikede olduğumuz zaman aslan kesildiğimizi bilmiyormusunuz yoksa?

Son harp konseyi toplandı ve komutanların gidecekleri yerler kararlaştırıldı.

Marcus Livius üç ordusuyla kuzeye Hasdnubal'a karşı gidecek. Claudius Nero diğer üç ordusuyla güneyde Annibal'le çarpışacak. Tekrar Apulia'ya döndüm. Hâlâ Hasdnubaldan bir haberci gelmedi.

Artık bahar geldi Ben Annibal, kardeşimin Placenha'ya kadar indiğini haber alınca, askerlerimi Bruttium'dan çıkarıp kuzeye yürüyüşe geçirdim

Haftalar geçti. Daha Hasdnubal'ın kendinden bir haber alamadım. Ne tarafa yürüdüğünü öğrensem ona gore davranırım. Bu kesimdeki Roma ordularıyla yalnız başa çıkamam. Tekrar güneye donecegim. İnşallah Nero da peşimden gelir. Böylece elime ona saldırmak fırsatı geçer. Nero bizi kovalıyor.

Ufak tefek çarpışmalar oluyor. Küçük bir takım zaferler kazanıyorum Ama daha elime Claudius Nero'yu bozguna uğratıp ezme fırsatı geçmedi. Üstelik Hasdnubal'dan da bir haber yok.

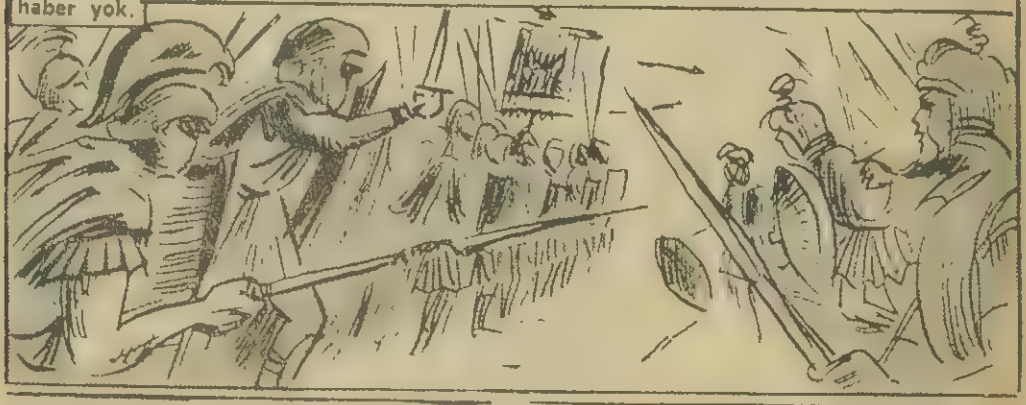

Tekrar Apulia'ya dondum Hâlâ Hasdnubal'dan bir haberci gelmedi. .

Bu sırada, Annibal'ın peşinden Apulia'ya giden Nero'nun karargâhında

Mektubu iyice inceledikten sonra ben Claudius Nero subaylarıma şu emirleri verdim:

Hasdnubal Metaunus'u geçmiş. Marcus Livius Sena'da mola vermiş. Hasdnubal, işte burada, Umbriya'da Annibal ile buluşacak ve bize saldıracak. Fakat mektubunu elde ettik Şimdi iyi dinleyin...

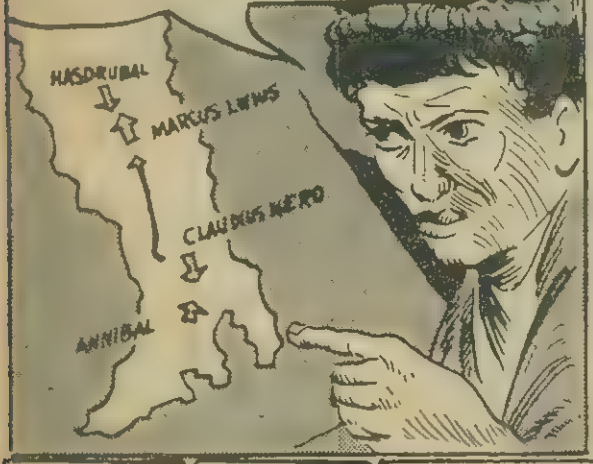

7000 seçkin asker hemen Sena'ya yürüyüşe geçsin. Marcus Livius'un ordusuna bunlar da eklenince artık zafer bizimdir

Yani, burada, Annibal'in karşısında bir iskelet mi bırakacağız.

Senato'dan karar çıkmadan yürüyüşe geçemezsiniz.

Karar bekliyecek sıra değil! Emrediyorum, hava kararır kararmaz 7000 kişi hazır olsun!

Daha sonra

Çok hızlı gidiyoruz, efendim. Adamlar yetişemiyor.

Başka çare yok! Annibal haber almadan Sena'da olmalıyız.

Gece ve gündüz, kuzeye doğru ilerledik. Adamlarım iyice yoruldular ama Roma'nın kurtulabilmesi için hiç yumuşamadım.

Hasdnubalı durdurabilmek için gece yarısı Sena'da olmamız gerekiyor Ancak bu şekilde ordumuza takviye geldiğinden haberi olmaz

Sabahleyin Harp Konseyinde Marcus'la karşı karşıya...

Fikirlerim kabul edildi Ordularımız savaş durumuna geçti Hasdnubal da ilerliyor

Fakat birden.....

Hasdnubal geri çekiliyor.

Demek casuslardan yardım aldığımızı öğrendi

Daha sonra Hasdnubal'in ezici ordumuzla karşılaşmamak için kuzeye nehrin arkasına çekilmek istediğini öğrendik. Yalnız, kılavuzları Roma'ya bağlı kişilerdi

Kılavuzlar bizi kandırdı. Burası çok derin. Karşıya geçmek imkânsız.

Şafak vakti Hasdnubal'ın adamları yorgun argın nehrin güney kıyısında yatıyorlar..

Romalılar geliyor! Kumandana haber verin Romalılar geliyor!

Apulia'da Annibal kuzeyde cetin bir savaşın başladığından habersiz

Kardeşimden ne zaman haber alabileceğim? Ne zaman kuvvetlerimizi birleştirip Romayı ezebileceğiz?

Nehrin üst yatağında Hasdnubal çarçabuk toplanır. Ve Romalılar iyice yaklaşmadan ordusunu harp durumuna sokar Böylece Metaunus nehri savası başlar

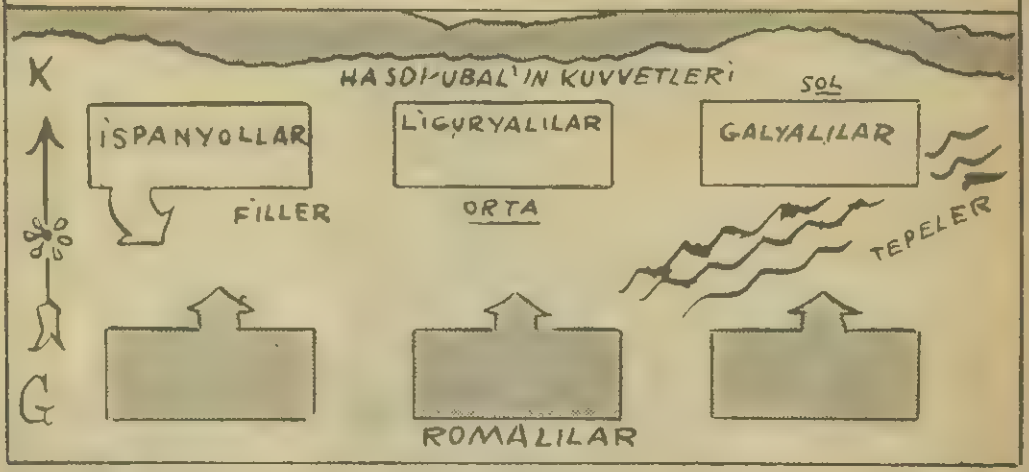

Marcus Livius Hasdnubal'in sağ ve orta kanatlarına saldırır Yalnız Hasdnubal buralara en iyi birlikleriyle on kadar fil yerleştirdiğinden çok kan dökülmesine rağmen Kartacalılar gerilemez

Romalıların sag kanadındaki Nero'nun adamları Hasdnubal'ın pek güvenmediği Galliler uzerine yurumektedirler

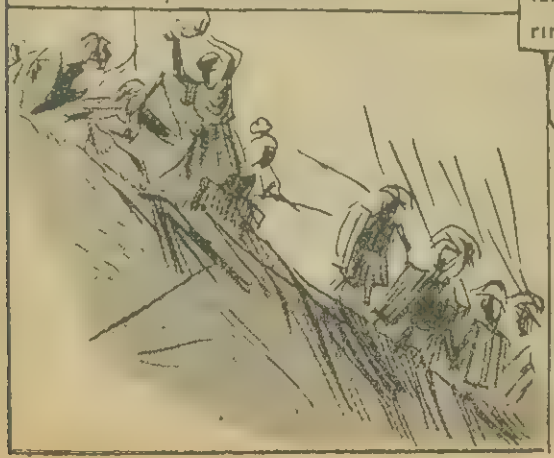

Soldaki ovanın elverişli durumundan ve sağ kanat ve ortadaki askerlerin kahramanlıklarından cesaretlenen Hasdnubal Romalıların sol kanadına saldırır.

Bu sırada Claudius Nero'nun en iyi taburu Kartacalıları şaşkına çevirir. Onları ordunun arkasından alıp düşman üstüne yollar.

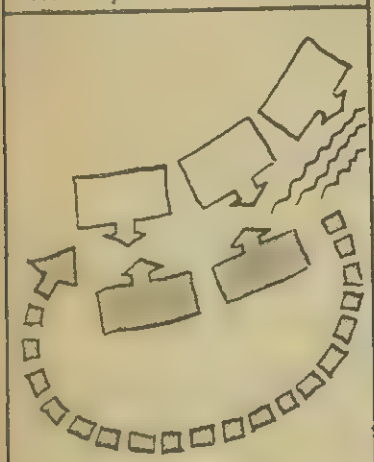

İspanyollar ve Liguryalılar bu ani saldırı karşısında dağılırlar.

Çok geçmeden..

Hasdnubal öldü. Kardeşler birbirini göremedi

Zafer şenlikleri yapacak sıra değil. Adamlarımla güneye Annibal'le karşılaşmaya gitmem gerekiyor.

Nihayet Annibal kardeşinin nasıl oldürüldugunü ve ordusunun bozguna uğratıldığını haber alır

Annibal, bundan sonra hiç zafer kazanamadı. Üçüncü Pön savaşı M. Ö. 146 da sona erince Roma İmparatorluğu batı dünyasının en güçlü devletiydi. Kartacalılar bir daha kendilerini toparlıyamadılar.

Minik Kardeşlere Masal

Kötü Yürekli Hancı

Japonya'da iki cins zencefil elde edilir. Bir Japon atasözü bunlardan biri için, «Bu zencefil çok yenilince insanı unutkan yapar» der.

Gelelim masalımıza, bir varmış bir yokmuş; evvel zaman içinde, Japonya'da, bir kasabada bir han varmış. Bu hanın sahibi çok aç gözlü ve kötü yürekliymiş. Üstelik işleri de pek iyi gitmiyormuş.

Günlerden bir gün, hana bir yolcu gelmiş. Hancının yardımcısı, adamı yerlere kadar eğilip selâmlıyarak karşılamış ve hanın en güzel odasına yerleştirmiş.

Hancının yardımcısı çok açıkgöz, akıllı bir çocukmuş. Doğruca efendisinin yanına koşup gördüklerini ona şöyle müjdelemiş:

«Yeni müşteri çok zengin. Yanında bir sürü altın var.» Açgözlü adamın gözleri parlamış:

«Sahi mi? Peki bütün parasını bizim handa harcaması için ne yapalım?» diye sormuş.

Çocuk, hemen efendisinin gözüne girmek için eline daha güzel bir fırsat geçemiyeceğini düşünerek, önceden tasarladığı fikirleri sıralamış:

«Duyduğuma göre, zencefil insanı unutkan yaparmış. Ona bol bol zencefil yedirelim. Giderken parasını almayı unutsun.»

Hancı bu fikri pek beğenmiş. Hemen onu uygulamaya koyulmuşlar. Adamın yediği, içtiği her şeye zencefil katıyorlarmış. Ayrıca yabancı, handan ayrılırken yolda yemek için yanına aldığı yiyeceklere de bol bol zencefil koymuşlar.

Yabancı handan ayrılınca, hancı bir süre heyecanla kapıyı gözlemiş. Zira adamın unuttuklarını gelip almasından korkuyormuş. Ama adam geri dönmeyince ferahlamış ve çırağı çağırarak son müşteri odasında ne bıraktıysa gidip getirmesini tembihlemiş.

Çocuk sevinçle yukarı çıkmış ve odayı araştırmaya başlamış. Az sonra efendisinin yanına inmiş. Hancı,

«Ver bakalım altınları!» demiş.

Çocuk boynunu bükerek,

«Para bırakmamış, efendim» diye kederli kederli söylenmiş.

«Ya! Demek zencefille ilgili söylentiler asılsızmış,» diye gürlemiş hancı. «Beni de kandırdın.» Çocuk yine aynı sesle,

«Zencefil etkisini bütünüyle yapmış efendimiz,» demiş. Zira adam çok önemli bir şeyi unutmuş.» Sonra efendisine sormuş:

«Acaba bu önemli şey nedir, dersiniz?» Yine sorusunu kendi cevaplandırmış:

«Zencefil ona ahesp pusulasını ödemeyi unutturmuş.»

Görüyor musunuz? İşte bizim ünlü atasözünü doğrulayan bir hikâye: Az tamah çok ziyan getirir.

Kuşlar, kış başlangıcında güneye göç etmeleri gerektiğini nasıl sezerler? Ayılar kış uykusundan ne zaman uyanacaklarını, bu sürenin uzunluğunu nereden bilirler? Oklu kirpi düşmanlarına ok atmayı nasıl başarır? Sincaplar çeşitli yerlere gömdükleri fındıkları uzun bir süre sonra nasıl bulurlar?

Bunlar, hayvanların akıllara durgunluk veren davranışlarıyla ilgili bir sürü sorudan yalnız bir kaçı.

Böylesine merak uyandırıcı olaylar, bilginleri düşündürmez olur mu hiç! Örneğin, Fransız bilgini Jean Fabre, arılar ve eşek arılarının yuvalarını nasıl bulduklarını çeşitli denemeler yaparak ortaya koymaya çalışmıştır. İlkin eşek arılarının üstüne birer beyaz işaret koyup bunları bir kutuya kapatmış ve iki üç kilometre uzağa götürmüştür. Arılar serbest kalınca, doğru yuvalarına dönmüşlerdir.

Daha sonra on arıyı işaretliyerek 4-5 km. uzaktaki kasabaya götürmüş, bunlardan ancak 5'inin döndüğünü görmüştür.

Acaba bu eşek arılarına veya arılara yol gösteren nedir? Nedeni gözlemlere dayanılarak şöyle açıklanıyor:

Yavru arılar ilk defa uçmaya başladıklarında, kısa kısa uçuşlar yaparlar. İlk gittikleri bir bahçede bir uçtan öbür uca gidip gelirler. Sonra çepeçevre dolaşırlar ve daha sonra da yollarına devam ederler. Buna sebep arıların kanatlarını uçmaya alıştırmaları değil de, çevreyi iyice tanımaya çalışmalarıdır.

Her uçuş bir öncekinden biraz daha uzundur. Böylece, kovan çevresindeki belli başlı yerleri öğrenirler. Sonradan kovanı bulmalarına bu ilk keşif uçuşları yardım eder. Zira etrafın coğrafî durumunu iyice bilirler.

Jean Fabre bu konuda akılları kurcalayan bütün soruları araştırmalarıyla cevaplandırmıştır. Bir göl kenarındaki bir kovandan 20 arı alıp bunların üstüne boyayla birer işaret koyarak hepsini kutu içinde 7-8 km. uzakta bir yere götürmüş ve arıları salıvermiştir.

On yedisi kovanlarına dönmüş, üçü bu işi başaramamıştır. Üçünün çevreyi iyice öğrenemiyen genç arılar olduğu anlaşılmıştır.

Başka bir gün yine aynı 17 arıyı almış, bu defa bu gölün üstünden geçirerek 7-8 km. uzağa götürmüştür. Hayvanları salıverdiğinde dört bir yöne dağılmışlar, fakat hiç biri kovanı bulamamıştır. Buna da sebep, arılar daha önceden çiçek özü toplamak için göl üzerinden uçmadıklarından, yuvalarının yerini bulabilecekleri işaretlerin olmamasıdır.

Acaba arılar çok uzaklara gidebilirler mi? Saniyede 10 m. kadar uçabilirler. Yiyecek peşinde 3-4 km. uzaklara giderler. 10-15 km.lik yerlere gidenlerin bile bir kısmı geri döner. Arılar yuvalarına hep bildikleri yerlerden gidip gelirler. Yeni yeni yolları pek zor öğrenirler. İki odalı bir pencereye bir kovan konulmuştu. Arılar en yakın pencereden girip çıkıyorlardı. O pencere kapatılınca, öbürünü pek çok uğraştıktan sonra bulabildiler.

Ertesi gün iki pencere de açıldı. Bu defa kestirme yolu bırakıp yeni öğrendikleri yerden işlemeğe devam ettiler. Kovan yeniden yarım metre kadar bile oynatılsa, arılar yine alıştıkları noktaya giderler. Az ötedeki kovanı âdeta görmezler. Anlaşıldığına göre onlara yön veren, uzaklardaki özel ipucu noktalarıdır.

Acaba karıncalar yuvalarını nasıl bulurlar? Karıncalar yerde yürüdüklerinden karşılarına çıkan minicik toprak yığınları bile yuvalarını bulmağa yarayan işaret noktalarını görmelerine engel olur.

Tür bakımından oldukça zengin olan karınca ailesinde, kör olan cinsler pek fazladır. Bunlar, dokunma ve koklama duyumlarından faydalanırlar. Böceklerin koklama organları duyargalarındadır. Bu hayvanların durmadan duyargalarını oynatmaları belki sizin de gözünüzden kaçmamıştır.

Karıncalar yalnız havadaki kokuları değil, topraktakileri de alırlar. Onlara yol gösteren, yuvalarının kokusudur. Evinin yolunu tutmuş bir karıncayı, alıp başka bir yere koyarsanız, aldığı kokunun peşine düşerek yine yuvasını bulur.

Karıncalar yuvalarını bulmakta güneş ışınlarının yönünden faydalanırlar. Bir yolu aydınlatan güneş ışınlarına ayna tutularak yansıtılmış ve bu ışık, durmadan kaynaşan bir karınca sürüsünün üstüne düşürülmüştür. Bunun üzerine karıncalar, eskisinin tam tersi bir yön tutmuşlardır.

Posta güvercinlerinin yüzlerce kilometrelik yoldan geri dönmeleri de, tabiat ananın nedenleri hâlâ çözülememiş sırlarından biridir.

YERYÜZÜNÜN EN UZUN BOYLU İNSANLARI NEREDE YAŞIYOR?

Yakın zamana kadar, Afrika'da boyu 3 m. ye yaklaşan insanların bulunduğu sanılmaktaydı. Bunun gerçekle ilgisi olmadığı artık ortaya çıkmıştır. Ama, yeryüzündeki en uzun boylu insanların yine Afrika'da olduğu söylenebilir. Orta Afrika'da, Watusi kabilesinde erkeklerin boyu 2 m. yi aşar. Kadınlar da dünyadaki diğer cinslerine göre birer devdir. Boyları da 2 m. ye yaklaşır.

Cüceler Ülkesinde Gulliver'in

Büyük Deniz Zaferi

Yazan: Jonathan SWİFT

Blefuscu İmparatorluğu Lilliput'un kuzey - kuzey doğusundaki bir ada üzerinde kurulmuş. Ondan 800 m. kadar genişliğindeki bir boğazla ayrılıyor. Orayı daha görmedim. Buraya bir saldırı yapılacağını duyduktan sonra da adanın o kısmına uğramamaya karar verdim. Düşman gemilerinin beni görmelerini istemiyordum. Benim Lilliput'da olduğumdan haberleri yoktu. Zira harp sırasında iki Kırallık arasında her türlü haberleşme yasaklanmıştı. Kıral Hazretlerine bütün düşman donanmasını ele geçirmek için kurduğum plânı açıkladım. Gözcülerin bildirdiğine göre donanma limanda hazırmış ve bize saldırmak için uygun bir rüzgâr çıkmasını bekliyormuş.

Adanın Blefuscu'ya bakan kuzey doğu kıyısına gittim. Bir sırtın arkasına uzanarak cebimden teleskobumu çıkardım ve demirli bekliyen donanmayı incelemeye koyuldum. Donanma, elli kadar harp, pek çok da yük gemisinden meydana gelmişti.

Sonra evime döndüm ve bana sağlam halatlarla demir çubuklar getirmelerini söyledim.

Halat, bildiğimiz sicim kalınlığındaydı. Demir çu-

bukların da büyüklüğü bir örgü şişini pek aşmıyordu.

Halatı sağlamlaştırmak için üç kat yaptım ve üç demir çubuğu bir araya getirip büktüm ve uçlarını kanca gibi kıvırdım. Elli halata elli kanca bağladım. Adanın kuzey doğu kıyısına gittim. Ceketimi, ayakkabılarımı, çorabımı çıkarıp deri pantolonumla denizde yürümeye başladım.

Ortaya gelince otuz metre kadar yüzdüm. Ayağım yere değmeye başladığında donanmaya varmıştım. Oraya yarım saat kadar kısa bir zamanda gitmiştim.

Cüceler benden öyle korktu, öyle korktu ki, askerler daha beni görür görmez kendilerini gemilerden denize attılar ve olanca güçleriyle kıyıya doğru yüzmeye başladılar.

Evimde hazırladığım takımı çıkardım ve her geminin baş tarafındaki deliğe bir kanca takıp halatların uçlarını birbirine bağladım. Bu arada beni ok yağmuruna tutmuşlardı. Bir kısmı ellerime, yüzüme saplanmıştı. Battıkları yerler fena halde sızlıyordu.

En çok gözlerime bir şey olmasından korkuyordum. Eğer bulduğum çareyi akıl edemeseydim, kör olmak işten bile değildi. Ceketimin iç ceplerinden birine gözlüğümü saklamıştım. Öyle gizli bir yerdeydi ki, imparator üstümü aradığında bile bulamamışlardı. Gözlüğümü çıkarıp güzelce gözüme taktım. Bu şekilde zırhlandıktan sonra düşman okları altında işime devam ettim. Zaman zaman oklar gözlüğümün camlarına çarpıp düşüyordu.

Artık bütün kancaları yerlerine takmıştım. Düğümü avcumun içine alıp bana doğru çekmeye başladım. Fakat yerlerinden kıpırdamıyorlardı bile. Çakımı çıkarıp ilkin gemilerin çapa halatlarını kestim. Bu arada ellerime yüzüme belki iki yüzden fazla ok saplandı. Sonra elli gemiyi bir araya bağladığım düğümden tutarak, düşmanın en büyük harp gemilerini kolayca çekmeye başladım.

Blefusculular amacımı anlıyamamışlardı. İlkin şaşkınlıktan bön bön bakınıyorlardı. Halatları kestiğimi görünce, gemilerin akıntıya kapılmalarını veya birbirlerine çarpıp batmalarını istediğimi sanmışlardı. Fakat koca donanmanın son derece düzenli bir şekilde hareket ettiğini ve benim de bir uçtan onları çektiğimi görünce tüyler ürpertici, yürek parçalayıcı bir feryat kopardılar.

Tehlikeli bölgeden uzaklaşınca yüzüme, kollarıma saplanan okları çıkarmak için durdum ve acıyan yerlere, ilk geldiğim gün Lilliputluların verdiği yağdan sürdüm. Gözlüklerimi çıkarıp yine cebime yerleştirdim ve bir saat kadar suların çekilmesini bekledikten sonra peşimde büyük yükümle birlikte Lilliput limanına sağ salim vardım.

İmparator ve bütün saray adamları kıyıya toplanmışlar bu büyük serüvenin sonucunu sabırsızlıkla bekliyorlardı. Gemilerin yarım ay şeklinde ilerlediklerini görüyorlar fakat göğsüme kadar su içinde olduğum için beni farkedemiyorlardı. Hele boğazın ortasına geldiğimde çeneme kadar sulara gömülünce büsbütün telâşa düştüler. İmparator boğulduğumu ve düşman donanmasının bir çıkarma yapmak üzere olduğunu sanıyordu.

Ama çok geçmeden imparator ferahladı. Zira ben ilerledikçe boğaz sığlaşıyordu. Sesimi duyuracak kadar yaklaşınca birbirine bağladığım halatların düğümünü havaya kaldırarak, «Yaşasın kudretli Lilliput İmparatoru!» diye bağırdım.

Kıral Hazretleri beni büyük bir törenle karşıladı. Başarımı göklere çıkararak övdü ve beni «nardak» yaptı. Bu, kıralın verdiği en yüksek asâlet ünvanıydı.

Bir dağcılık serüveni

ALPLERİN KAPLANI

Alpler! Bu ad eski Romalı'lardan beri insanoğlu için büyük bir heyecan ve ürperti kaynağıdır. Yirmi yüzyıl gibi upuzun bir süre boyunca Avrupa kıtasında bir kuşak gibi uzanan bu sıradağlar, göz kamaştıran buzullu tepeleriyle, yüksekler-deki dağ gölleri, yamaçlardan dökülen köpüklü çavlanları, yemyeşil çam ormanları ve çiçekli bayırlarıyla yeryüzünün dört bucağındaki bütün insanların hayal dünyasına girmektedir.

Bu yaygın ve büyük ilgiye sebep dünyanın en yüksek dağları olmaları değildir. Alpler, âdeta sırt sırta göğe yükselen, kırlarla kaplı yalçın tepelerin meydana getirdiği bir dağ sırası olarak etraflarını etkilemektedirler.

Daha küçüklüğümde bile bu dağlar beni büyülerdi. Sınıfta, oturduğum sıranın yanındaki duvarda Alpler'in yüksek tepelerinden birini gösteren bir tablo asılıydı. Altında «Matterhorn, Alplerin Kaplanı» yazılıydı. Karlı tepesine her bakışımda içimde bir şeyler kıpırdanır, gizli bir kuvvet beni İsviçre'ye, hemen dağlara tırmanmaya âdeta iterdi.

Üniversiteyi bitirir bitirmez soluğu Matterhorn'un eteğinde aldım. Doğrusu hayal kırıklığına uğramamıştım. Umduğumdan çok daha azametli, sert ve korkunçtu.

Acaba zirveye hiç kimse çıkabilmiş miydi?

Yeryüzünde yapmam gereken en son iş olsaydı bile ben hemen dağlara çıkmayı deneyecektim.

Matterhorn'un korkunç ünü bile cesaretimi kıramadı. Matterhorn kurbanlarının gömüldüğü özel bir mezarlık ve bunlardan kalan eşyanın konuldu bir müze olduğunu çok iyi biliyordum. Ama bu tüyler ürpertici gerçek, aşırı isteğimi büsbütün kamçılıyordu.

1865'e kadar Matterhorn'a, erişilmesi imkânsız bir zirveydi. Alplerin diğer yüksek tepeleri, örneğin Mont Blanc, Monte Rose, Jungfrau, Dom çoktan ele geçirilmişti. Ama bu tepe dünyaya meydan okuyordu. Zirveye yaklaşmayı göze alan macera severlerin başını yemişti. Olanlara aldırış etmeyip tekrar bu işe kalkışanları da kurban edeceği açıkça meydandaydı.

1865'de dört usta İngiliz dağcısı yanlarına dağlara tırmanmakta ün salmış bir kimse olan Whymper'i de alarak İsviçre'ye şanslarını denemeye gittiler. İsviçreli üç kılavuzun önderliğindeki küçük grup dağın eteğindeki Zermatt köyünden herkesin dönüşsüz gözüyle baktığı bir yolculuğa çıktı.

Bu gözüpek yedi dağcı, sağlam bir iple biribirlerine bağlı olarak yukarılara tırmanıyorlardı. Tepeye varmak için seçtikleri yol piramit şeklindeki dağın iki yüzünün birleştiği yerden geçiyordu. Zirveye 180 m. kadar kalmıştı. Birden daha önceki dağcıları yollarından çeviren, yahut da çoğunluk onların ölümüne sebep olan engelle karşılaşıverdiler. Burada kayalar ovaya doğru dik bir çıkıntı yapıyordu. Dağcılar öyle kolay kolay yollarından dönecek kimseler değildi. Kayaya yapışıp emekliyerek yukarıya çıkmayı başardılar. Kimsenin ayak basmadığı zirveye, karların altını üstüne getirerek dağın en yüksek noktasına vardılar.

Artık yüzyıllarca herkese meydan okuyan zalim dağ ele geçirilmişti. Ne yazık ki, korkunç akıbet küçük topluluğu dönüş yolu üzerinde yakaladı.

Tam o çıkıntıdan geçerlerken topluluğun en genç dağcısının ayağı kaydı ve uçuruma yuvarlanarak bağlı bulunduğu arkadaşlarını da kendisiyle birlikte boşluğa sürükledi. Yalnız Whymper ile iki kılavuzu yerlerinden koparamamıştı. Onlar olanca güçleriyle gittikçe artan çekime karşı koymaya çalışıyorlardı. Az sonra ötekilerin düşmesini de önlediler. Böylece üç İngiliz ve bir kılavuz bir buzulun 1200 m. üstünde havada asılı kaldılar. Fakat bu pek kısa sürdü. İp ucundaki ağırlığı çekemiyerek koptu ve yedi kişiden dördünü korkunç bir ölümün kucağına attı.

Dağa tırmanışım benim için ömrüm boyunca unutamıyacağım önemli olaylardan biriydi. Hem benim, hem de yol arkadaşım için attığımız her adım, büyük bir çabanın karşılığıy-

dı. Bize yorulmak bilmiyen iki İsviçreli usta kılavuz yardım ediyordu. İplerle birbirimize bağlanmıştık.

Zermutt'taki mezarlığa doğru her kayışımızda bizi yukarıya çekerek, tuttuğumuz yolda ilerlememizi sağlıyorlardı. Onlar olmasaydı belki de tepeye hiç varamazdık.

Dağdan sağ salim inip, kendimi otelime attığımda her tarafım öylesine sızlıyordu ki, bu dağla bir daha savaşa kalkışmayacağıma and içtim.

Ama bugün aradan yıllar geçti. Artık karşılaştığım güçlükleri, çektiğim sıkıntıları çoktan unuttum. Tattığım heyecan ve zevki bugünkü gibi hatırlıyorum.

Gerçekten de eğer tepeye varmak için siz de bir defa şansınızı denemek istiyorsanız ben de beraberim.

Demek böyle bir daveti dört gözle bekliyordunuz.

Peki kabul, ama sonra pişman olursanız sakın beni suçlamayın.

Trenle ilkin İsviçreye gidip, sonra Visp nehrinin yukarı yatağı boyunca yol alırsak Zermatt kasabasına varırız. Bu sevimli dağ köyü, tepesinde asılı buzlu zirvelerden korkusundan büzülmüş gibi ovasının tâ içlerine çekilmiştir.

Sabah güneşinin ilk ışıklarıyla yer yüzüne meydan okuyan ve Alplerin diğer tepelerinden ayrı duran zirve de gözümüze çarpar. İşte bu bizim Matterhorn'un tâ kendisidir.

İyi birer kılavuz buluktan, buz baltası, kalın yün kazak, tırmanma pabucu gibi şeyleri de tamamladıktan sonra yola çıkabiliriz.

Başlangıç öyle göz korkutucu değildir. Alçak tepeler, çam ormanlarından geçen kavisli yolu tutacağız. Bütün gün bu yoldan giderek kıvrıla kıvrıla yükseleceğiz. 2.700 m.'ye varınca hava basıncının iyice azaldığı farkedilir. 3500 m. de nefes nefese bitkin bir halde, dağcıların geceyi geçirdiği dağ kulübelerine varırız. Etrafımıza bakınca bütün yorgunluğumuz uçuverir. Zira buzul tarlaları ayaklarımızın altında uzanmakta, üstleri karlarla örtülü yarım daire şeklinde kayalıklar önümüze dikilmekte, bizden 1200 m. yukarda da Matterhorn'un bembeyaz sorgucu güneşin batan ışıkları altında parıldamaktadır.

Sabahın üçünde tekrar yola koyulmamız gerekiyor. Zira, güneş doğmadan ne kadar tırmanırsak o kadar iyidir. Sonra sıcaktan eriyen karlar işimizi güçleştirir. Kendimizi kılavuzlarımıza bir iple bağlıyarak, yıldızların ışığında tepeye doğru yol almaya başlıyoruz.

Şimdi Whymper topluluğunun geçtiği yoldayız. Dağ gittikçe yalçınlaşıyor. Büyük bir dikkatle ilerliyoruz ama tırmandığımız kaya 50 cm. genişliğinde. Eğer ayağımız kayarsa tam 600 m. aşağıya düşeceğiz. Kayalardaki en ufak çatlakları bile buzlar, karlar doldurmuş. Önden giden kılavuzlarımız baltalarını sallayarak ayak basacak bir yer hazırlamaya çalışıyorlar.

Bir karış yol alabilmek için ellerimiz, ayaklarımız, dirseklerimiz hattâ dişlerimizi kullanmak zorunda kalıyoruz. İkide bir durarak nefes alıyoruz, başımız dönüyor, yorgunluktan her tarafımız titriyor. İyi ama, ben size bunun hiç de kolay bir iş olmadığını daha önceden söylemiştim.

Sıkıntılar yine başladı. Whymper ekibinin dördünün can verdiği o korkunç çıkıntıya yaklaşıyoruz. Bakın buz gibi dondurucu bir de rüzgâr çıktı. Yamaçlardaki karları toplayıp suratımıza savuruyor. Parmaklarımız kaskatı kesildi.

Whymper ekibinin uğradığı kazadan sonra o çıkıntının tehlikeli bir tarafı pek kalmamış. Çıkıntının üstündeki kayaya demir bir kazık çakılmış bunun üstüne teller gerilmiş. Bu tellere tutunuyoruz ama yorgunluktan, soğuktan kollarımızda, vücudumuzu yukarı çekerek güç kalmamış. Kılavuzlar da bunu biliyorlar, iplerimizden çekerek bizi yukarıya alıyorlar.

Son birkaç yüz metre çok yalçın ve kalın bir kar tabakasıyla örtülü. İnşallah tepeye varırız. Ama artık bir adım atacak halde değiliz.

Kılavuzlarımız uğuldayan rüzgârı bastıran bağrışmalarıyla bize biraz daha dayanmamızı söylüyorlar. Gözleri yarı kapalı sendeliyoruz.

«Tamam geldiniz» diye haykırıyor kılavuzlar.

Gözlerimiz açılıyor. Acaba yeryüzünün başka bir yerinde böyle bir manzara var mıdır? Şimdi 4435 m. kadar yüksekteyiz. Bir buz kulesine çıkmış gibiyiz. Dört bir yanımız uçurumlarla çevrili. İsviçre'deki dağ ve ovalar ayaklarımızın altında. Alplerdeki bütün tepeleri görüyoruz, batıya doğru bizim tepeden birkaç yüz metre daha yükseklere varan Mont Blanc, kuzeyde karlarla çarşaflanmış Jungfrau, aşağıda Monte Rose tepeleri ve doğuya doğru akan parlak buz denizi, Gorner buzulu. İtalya ovaları soluk renklerle güneye doğru uzanıyor. Yukarıda, gökyüzü âdeta kapkaranlık. Çok yorgunuz ama tepeye varmanın sevinci, bu tertemiz hava, karlar, boşlukta olmanın verdiği bambaşka bir haz, damarlarımızdaki kanı hızlandırıyor. Böylece her dağcının en büyük isteklerinden birini gerçekleştirmiş olduk. Ne var ki, bu tepe çok tehlikelidir. Elimizden geldiği kadar tez uzaklaşmalıyız. Yine çabalıyarak inmeye başlıyoruz. Dağcı kulübesinde biraz dinlenip Zermatt yolunu tutuyoruz. Sakin minik köye girerken arkamıza bakıyoruz ve nasıl olup da yüksekterdeki o donmuş canavarı ele geçirdiğimize şaşmaktan kendimizi alamıyoruz.

Tepelerde simsiyah bulutlar toplanmakta. Yukarıda kuvvetli bir fırtınanın karları kamçıladığı meydanda. Ama aşağısı sıcacık ve yumuşak. Güleryüzlü çocuklar ellerinde çiçeklerle bizi karşılamaya koşuyorlar. Ova, batan güneşin ışıkları altında sihirli renklere bürünürken, uzaklardan ağıllarına dönen sürülerin çıngırak sesleri duyuluyor.

NASIL RÜYA GÖRÜYORUZ ?

Dün gece rüya gördünüz değil mi? Yok, bunu bilmemize pek şaşmayın. İşimizin sihirbazlıkla filân ilgisi yok. Bir takım bilimsel gerçekleri göz önüne alarak konuşuyoruz. Evet, herkes, her gece rüya görür. Hem de bir değil, beş altı tane. Bir rüya ortalama olarak yirmi dakika kadar sürer. Bunlar, bilginlerin son on yıl içinde ortaya koydukları şaşırtıcı gerçeklerden bir kısmı. Yeryüzünün çeşitli yerlerindeki üniversiteler, sağlık merkezleri ve hastahanelerde insan beyninin uykuda çalışmasına ait bir çok araştırmalar yapılmaktadır.

Bilginler, bir kimsenin rüya gördüğünü nasıl anlıyorlar? Hele bir rüyanın ne kadar sürdüğünü nereden biliyorlar?

Biliyorsunuz günümüzde her şeyi ölçen çeşitli âletler var. Beyinden çıkan dalgaları yazan elektroensefalograf adlı bir âlet de onlara bu türlü bilgileri veriyor.

Ama daha kolay bir yoldan da bir kimsenin rüya görüp görmediğini anlamak mümkündür. Uyuyan kimsenin gözleri kıpırdıyorsa rüya görmektedir. Zira bu sırada gözbebekleri hızlı hızlı hareket eder; gözler kapalı olduğu halde bu hareket dışardan da farkedilir.

Uyku ve rüya görmek devirli olarak birbirini kovalar. Bu herkes için doğru olan bir gerçektir. En derin uykunuz, siz uykuya dalar dalmaz başlar ve yirmi dakika kadar sürer. Bundan sonraki 70 dakikada uykunuz hafifler. Bu sırada 10 dakika süren ilk rüyanızı görürsünüz. Sonra tekrar derin bir uykuya dalarsınız. İkinci rüya birinciden aşağı yukarı 90 dakika sonra başlar.. Yine hafif uyku sırasında görülür, ve yirmi dakika kadar sürer. Bu böylece bütün gece devam eder. Bu arada uyku da, gittikçe hafifler. Ve sonunda uyanırsınız.

Eğer rüya gördüğünüzü hatırlıyabiliyorsunuz, bu yarım saat kadar süren son rüyanızdan aklınızda kalan bir takım parçalardır.

Bir kimse yılda ortalama olarak 2000 rüya görür. Fakat bunların büyük bir kısmı unutulur. Bazı kimseler hiç rüya görmediklerini söylerler. Ama bilim, rüya görmiyen kimseler diye bir ayrımı kabul etmemekte, ancak rüyalarını hatırlıyamıyanlar olabileceğini ileri sürmektedir. Bilginler rüyaların, heyecanların en iyi boşaltılma yolu olduğu kanısındadırlar. Yalnız, niçin rüya gördüğümüzü pek kesin olarak açıklıyamamaktadırlar.

Araştırmacılar, rüyaların akıl sağlığımız için gerekli olduğunu ortaya koymuşlardır. Yapılan araştırmalarda âletler, üzerinde deney yapılan kimselerin rüya görmeye başladıklarını gösterir göstermez, onları uyandırma yoluna gitmişler ve birkaç gün sonra onların son derece sinirli olduklarını, durup dururken hayaller görmeye başladıklarını gözlemişlerdir. Ayrıca araştırmacılar, elde ettikleri sonuçların doğruluğunu sağlamak amacıyla aynı şeyleri bir de kotrol deneyleri üzerinde yapmışlar. Yalnız, onları rüya görürken değil de, gelişi güzel zamanlarında sık sık uykularından uyandırmışlardır. Bu kimselerde ilk önce gözledikleri bozukluklar ortaya çıkmamıştır.

Yine araştırmalar, rüyalarla ilgili köklü ve yaygın bir takım kanıların hiç de doğru olmadığını göstermektedir. Bu yanlış kanılardan biri şudur: Rüyalar bir kaç saniye sürer ve uykudan uyanmadan pek az önce görülür. Sonra, rüyadaki olayların çok kısa bir sürede geçtiğine de inanılır. Olaylar, gerçekte ne kadar zamanda oluyorlarsa rüyada da aynı sürede geçerler.

★ Yorgun ve terliyken, dondurma yeme ★

ufak bir ota bile rastlanmıyan kumlu ovalar ve âdeta güneşte pişmiş kayalarda dolaşan veya buralarda yaşıyan hayvanlar için su dolu kaktüslerin ne bulunmaz bir hazine olduğu açık bir gerçektir. Hayvanlar çöl ortasında fışkıran bir kaynakla karşılaşmış gibi olurlar. Ama bunlardan faydalanmak oldukça güç, bir bakıma da imkânsızdır. Hayvanlar ne kadar susamış olurlara olsunlar, kaktüslere yanaşmazlar bile. Böyle bir şeye kalkışanın ağzı burnu sivri dikenlerden parça parça olur. Böylece su depolarının sivri dikenlerle kaplı olmasının bir sebebi daha kendiliğinden ortaya çıkıyor. Eğer bu zırhları olmasaydı, hayvanlar çoktan soylarını yeryüzünden kaldırırlardı.

Bitkiyi çepeçevre saran bu çekilmiş süngülere aldırış etmeden gövdeden suyu almasını beceren hayvanlar da vardır. Hem de hiç bir tarafları sıyrılmadan. Meksika çöllerinde dolaşan atlar ve yaban eşekleri susuzluktan bunalınca en son çareye başvururlar. Arkalarını dönüp kaktüsü olanca güçleriyle tekmelemeye başlarlar. Bitki parça parça olunca özsularını emerek susuzluklarını giderirler. Yalnız böyle tekmeliyerek su çıkarmak oldukça tehlikeli ve güçtür. Bazen hayvanların ayakları dikenlerden parça parça olur.

Kaktüsler çok dayanıklı ve arsız bitkilerdir. Dış etkilere çok dayanıklıdırlar. Bir kaktüsü baltayla parçalayın. Her bir parça kök salıp toprağa tutunur ve yeni bir bitki meydana getirir.

Diğer bazı bitkilerde de bu özellik vardır. Örneğin sardunya veya gül dallarının toprakta filizlendiğini bilirsiniz.

Bazı bitkilerin de yaprakları kök vererek yeni bitkiler olurlar. Dam koruğu bu şekilde üreyenler arasındadır. Kuşların, hayvanların kopardığı gövde parçaları veya yapraklar toprağa değince kök verirler. Dam koruğunun da yaprakları etlidir. İçleri suyla doludur. Dışta bunları sert bir zar korur. Kopan yaprak uzun bir süre bozulmadan toprak üstünde kalır. Yağmuru görünce kökçükler salarak kendini toprağa tutturur ve zamanla büyüyüp gelişir.

Kaktüslerin en bol bulunduğu, yani anavatanları diyebileceğimiz yer Amerika kıtasıdır. Bu dikenli bitkiler sıcak iklimlerde yetiştiklerinden güney Avrupa, kuzey Afrika'da da bulunurlar. Güney doğu Asya bozkırlarında ve Hindistan'da kaktüslere benziyen dikenli garip bir takım bitkilere rastlanmaktadır.

Kaktüslerin 1300-1500 kadar ayrı çeşidi vardır. Bazı türleri çok küçüktür, evlerde saksılar içinde yetiştirilirler Bazıları da dev kaktüs denilebilecek iriliktedir. Örneğin, «Dev Kaktüsün ağırlığı da 10 tonu bulur. Minik saksı kaktüsleri bu büyük dev kaktüslerinin soyundan gelir.

Büyük kaktüslerden çeşitli şekillerde faydalanılır. İlkel insanlar bunlardan ilâç yapıyorlardı. Bugün hâlâ Meksikalılar ve Kızıl derililer kaktüsleri kaynatarak veya kurutarak yemektedirler. Amerikalı bir bitki bilgini Meksika'da yetişen ve hayvan yemi olarak kullanıldığı gibi insanların da yediği kaktüsün dikensiz bir türünü elde etmiştir.

Ayrıca bazı cins kaktüslerin meyvaları da yemeye elverişlidir. Bir kısmının meyvalarından çıkan çekirdekler öğütülerek un yapılır.

Her tarafından dikenler fışkıran kaktüslere bakılınca bunlardan tatlımsı şeyler yapılabileceği insana biraz garip gelir. Ne var ki, gövdesi çok kalın bir kaktüsten şeker yapımında kullanılan tatlı, yapışkan bir süt elde edilir. Bu cins kaktüsler yüzyıllar boyunca çöllerde yollarını kaybedenlerin hayat kaynağı olmuşlardır.

Büyük kaktüslerin gövdeleri kesilip kurutulur ve yakacak olarak kullanılır. Ayrıca bunlardan çit ve evlerin ahşap kısımları da yapılır. Kaktüslerle ilgili bütün bu ilginç bilgileri okuduktan sonra belki siz de evinizde bir kaktüs bahçeciği yapmak istiyeceksiniz. Mevsim ne olursa olsun her zaman bu işe girişebilirsiniz. Kaktüs yetiştirmenin bir takım kolaylıkları da var. Bir defa kaktüsler ucuzdur, sonra öyle titiz bir bakım istemezler, kendi kendilerine büyürler. Yazın sıcak havalarda haftada bir iki defa, diğer mevsimlerde de bir defa sulamak yeter. Bir kaktüs bahçesi kurmak istiyorsanız büyükçe bir tahta sandık ve teneke içine birkaç cin kaktüs ekin. Yalnız, koyduğunuz toprak kumlu olmalıdır.

Kör bir çocuk hayvanlarla nasıl tanışıyor?

Almanya'nın Münih şehrinde oturmakta olan Luis, 9 yaşlarında, sevimli bir oğlandır O da, tıpkı bütün yaşıtları gibi, akıllı, hareketli ve öğrenme hevesiyle doludur. Fakat Luis'in diğer çocuklardan farklı olan tarafı, gözlerinin doğuştan kör oluşudur. Bu yüzden zavallı Luis'in bütün çevresi onun için karanlık ve hattâ biraz da tehlikelidir. Çünkü Luis'in, her hareketi, her adımı onu bir bilinmeze doğru götürür. Luis bu yaşına kadar renk renk çiçeklerin güzelliğini, uçan kelebeklerin narinliğini, berrak suda yüzen balıkların pırıltısını görmemiştir. O kuşları sadece ötüşleri ile tanır, sokaktan bir at arabasının geçtiğini nalların şakırtısından anlar, etrafındaki eşyanın şeklini, onları elleriyle yoklamak suretiyle sezer. Luis'in diğer duyuları, özellikle dokunma ve işitme duyusu gözlerinin yerini tutmak zorundadır. Hele ellerinin ödevi çok önemlidir. Çünkü Luis elleriyle okur. Körler için hazırlanmış kabartma yazıları parmaklarının ucu ile yoklamak suretiyle okumak hiç de kolay olmamakla beraber, gözleri görmeyen insanlar bunda büyük bir maharet gösterirler. Onların dokunma duyuları diğer insanlarınkine kıyasla daha gelişmiştir. Luis'in de gözleri parmaklarının uçlarındadır âdeta... Luis Münih'teki körler okuluna gitmekte ve dersleri büyük bir ilgi ile izlemektedir. Bir gün öğretmeni, ders sırasında Luis'in eline dikenli kabuğu içinde bir at kestanesi verdi ve «Bu meyva üzerini kaplayan dikenleriyle tıpkı bir kirpiye benzer,» dedi. Luis kestaneyi eliyle yoklayarak hayretle: «Peki ama, kirpi nedir?» diye sordu. Öğretmeni ona elinden geldiği kadar bu dikenli fakat faydalı ve sevimli hayvanı tarif etmiye çalıştı. İşte o zaman Luis, dünyada yaşayan çeşit çeşit hayvanlar olduğunu anladı ve içinde onlara karşı derin bir merak uyandı Kör çocuk bu hayvanları yakından tanıyabilmeyi o kadar arzuladı ki, öğretmeni onu bir gün hayvanat bahçesine götürmeye ve hayatında hiç bir zaman göremiyeceği bu varlıkları hiç değilse elleriyle yoklayarak tanıma imkânını sağlamaya karar verdi.

Böylece Luis günün birinde öğretm ve Münih hayvanat bahçesinin mü rü ile birlikte kafesten kafese d şarak çeşitli hayvanları eller «görmek» fırsatını buldu. Lu kolları arasına bir Kamerun ku verdikleri zaman, çocuk önce ürkildi, fakat sonra kuzucuğun yu sak tüyleri hoşuna gitti, onu bo okşadı, sevdi, başının, kulakla bacaklarının şeklini yoklayarak nasıl bir hayvan olduğunu öğ ve belledi. Bir aralık kuzucuk diye bağırınca, onun sesini de

mış oldu. Bundan sonra Luis'i İslanda atlarının yanına götürdüler. Bu kısa boylu çevik hayvanların sert ve gür yeleleri ile bir zaman oynadıktan sonra Luis iri vücutlu Hint mandaları ile karşılaştırıldı. Bu hayvanların derilerinin sertliğine ve boynuzlarının iriliğine Luis çok şaştı. Maymun kafesinin önüne geldikleri zaman, küçük bir şempanze maymunu Luis'in yüzünü saçlarını okşuyordu. Bu yumuşak hayvanı iyice tanıyabilmek için başını, yüzünü, küçücük kulaklarını elleriyle yoklayıp okşadıkça, maymun da altta kalmak istemezmiş gibi Luis'in yüzünü, saçlarını okşuyordu. Buna gerek Luis, gerekse etrafındakiler çok güldüler. Ve Luis bu vesile ile maymunların görünüş ve davranış bakımından insanlara çok benzediğini de öğrenmiş oldu.

Kör çocuk, Bibi ve Anna adındaki fil yavrularile de çabucak arkadaş oldu. Filler, uzun hortumları ile Luis'i boynundan ve belinden kavramak istedikçe o kahkahalarla gülüyordu. Luis bir Norveç atının sırtına binerek gezmek iznini de aldı ve insanın sadık dostu, vefalı yardımcısı olan bu güzel ve zeki hayvanları çok sevdi. Hayvanat bahçesinin etrafı tel örgülerle çevrili çayırlık bir yerinde dolaşan boy boy kaplumbağalar Luis'in çok tuhafına gitti. Onların sert kabuklarını, pul pul bir deri ile kaplı kısa, kıvrık ayaklarının ucundaki küçük tırnaklarını elleriyle yokladı durdu. Hele bu garip hayvanların ancak çok ağır hareket edebilmeleri ve yavaş yavaş yürümeleri Luis'in çok hoşuna gitti. Bu sâyede onları çayırda kolayca bulabiliyor, arkalarından yetişip yakalıyordu.

Luis böylece, saatlerce hayvanat bahçesinde kafesten kafese dolaştı. Akşam olup da evine döndüğü zaman derin derin içini çekerek: «Doğrusu çok güzel bir gün geçirdim,» dedi. Bu sözlerinde memnunlukla beraber hafif bir hüzün de sezilmekteydi. Besbelli Luis, yeni edindiği dostlarına daha doyamamıştı ve her zaman için onlarla beraber olabilmeyi bütün kalbi ile arzulamaktaydı.

Fatoş: Büyükanne, fındık yer misin?

B. Anne: Hayır, yavrum. Dişlerim yok kil

Fatoş: Öyleyse, ben gelinceye kadar fındıklarım sende kalsın!

Müdür, yeni gelen memura sordu:
— Her zaman böyle kekeler misiniz?

Memur, Ha.. ha.. hayır efendim. Ya.. ya.. ya.. yalnız ko.. ko.. konuş.. tu.. tuğum zaman.

Müşteri: Bir papağan almak istiyordum.

Elimde pek hünerli bir papağan var. Sağ kanadını çekerseniz «Üsküdar'a gider iken» şarkısını söyler, sol kanadını çekerseniz «Postacı» türküsünü tutturur.

Müşteri: Güzel, ama, ya ikisini birden çekersem?

Papağan: Ne olacak, yere düşerim.

Ömründe ilk olarak uçağa binen yaşlı hanım pilota: Bizi sağ salim yere indireceksin, değil mi, oğlum?

Pilot: Hiç merak etmeyin, teyzecigim. Şimdiye kadar kimseyi gökyüzünde bırakmadım.

(18. Sayfadaki bulmacanın çözümü)

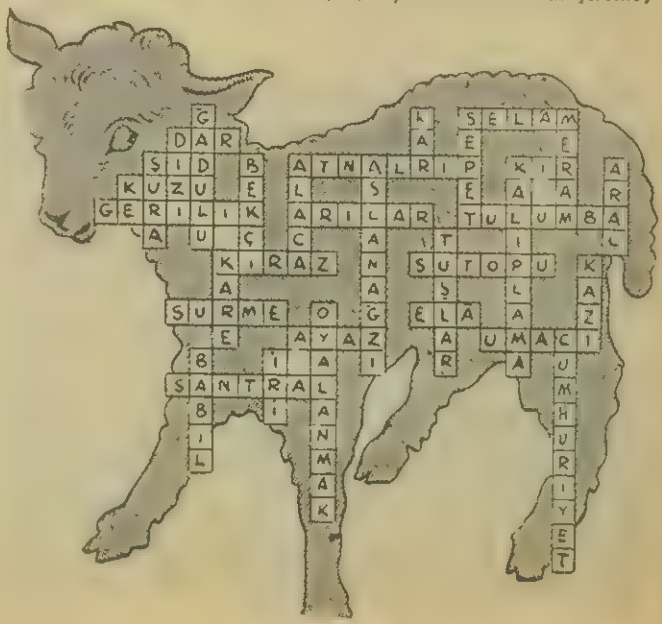

Bisiklet Oyunları

Çizgili yarış

Bisiklet yarışlarında çoğu zaman, en hızlı giden kazanır. Şimdi öğreneceğimiz oyunda ise tersine, iki bisikletliden en yavaş gideni, birinci gelir. Oldukça ustalık isteyen bir yarış bu. Yere, yarım metre kadar aralıkla, birbirine paralel iki çizgi çizerek, sonuna da bir bitirme noktası koyun. Ayağını yere basmadan ve çizgileri çiğnemeden, bitirme noktasına en uzun zamanda kim varırsa, yarışı o kazanmış olacak.

Helezon Yarışması

Uzun bir sicimin ucuna bir tebeşir bağlayın. İpin öbür ucunu arkadaşınıza verin, kıpırdamadan tutsun. Siz de, arkadaşınızın çevresinde dönerek, yere, resimde gördüğünüz gibi iç içe çemberler çizin. Yarışacak olan bisikletli, bu çemberlerin en dışından başlayıp, içe doğru, yine ayağını yere koymadan ve çizgileri çiğnemeden, en uzun süre içinde, içteki çembere ulaşmaya çalışacaktır.

Bisiklette top atma

Uzun bir düz çizgi çizerek üzerine 5 m. aralıklarla dört sepet yerleştirin. İlk sepetten 6 m. öteye bir başlangıç çizgisi, son sepetten 6 m. öteye de bir bitirme çizgisi koyun. Her yarışmacı, teker teker bu sepetlerin arasından girip çıkarak, elindeki dört topu sepetlere atmaya çalışır. En kısa zamanda, sepetlere en fazla top sokabilen birinci olur.

Bütün bu oyunlar, bisiklete binenler için son derece faydalı çalışmalardır. Binicinin ustalık, denge ve kontrol gücünü arttırırlar.

●

Eğlenceli bir müzik âleti

Bir tahta parçasının yan kenarına resimde gördüğünüz gibi eşit aralıklı sekiz çivi çakın. Yalnız her biri kendinden öncekinden daha derine gitmeli yani boyu ondan kısa olmalıdır. Şimdi ince bir tahta çubuğa bir çivi çakın. Bunu öbür çivilerin başlarına vurarak âletinizi çalmaya başlayabilirsiniz. Her çivi vurulunca ötekinden pek az farklı bir ses çıkarır, Çivilerin boylarını ayarlıyarak (ya daha derine çakarak, ya da kerpetenle tutup çıkararak) çalgınızı akort edebilirsiniz.

Alakargaların dili

(Baş tarafı 6. Sayfada)

bir sürü saçma sapan fikirler ileri sürüldü. Diğer arkadaşlarını çağırdılar. Daha sonra başkaları da geldi. Öyle ki, orası kahverengi maviye boyanmış gibi oldu. Sayıları belki de 5000'i geçti. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Her biri gözünü deliğe dayayıp, bu işteki esrarın nedeni için kendinden öncekinden daha saçma bir fikir ileri sürüyordu. Evi de tepeden tırnağa incelediler. Kapı aralıktı. Epeyce bir süre sonra ihtiyar bir karga tesadüfen içeri girdi ve şöyle bir etrafına bakındı. Tabiî, bu içinden çıkılmaz esrarı saniyede çözümleyiverdi. Palamutlar her tarafa yayılmıştı. Kanatlarını çırparak bir çığlık kopardı,

«Buraya gelin» diye bağırdı. «Hepiniz gelin de görün. Bu aptal, kocaman bir evi palamut doldurmaya çalışmıyorsa kör olayım!»

İşte böyle efendim, evin tepesinde ve çevremdeki ağaçlara dolarak bir saat kadar gülüşüp alay ettiler. Tıpkı insanlar gibi.

Şimdi artık alakargaların alay etmeyi bilmediklerini ileri sürmeniz faydasız. Zira gerçeği gözlerimle gördüm. Tam üç yıl, her yaz, ülkenin dört bucağındaki alakargaları delikten baksın diye buraya getirdiler. Başka kuşlar da çağırdılar. Hepsi katıla katıla gülüyordu.

DAMLIYA DAMLIYA GÖL OLUR

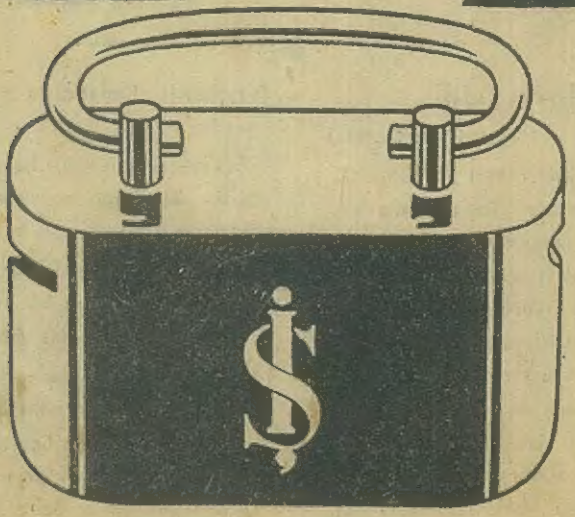

Yeni Ajans — 1796

Yemek yapmak da bir sanattır

Bu gün et yerine patlıcan aldım. Soğuk bir yemek yapalım.

Çok iyi bir fikir. Değişiklik olur.

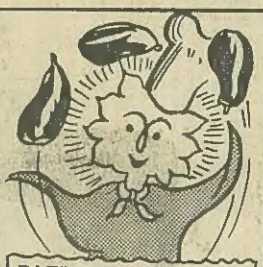

PATLICAN SALATASI

2-3 tane patlıcan
1 çay kaşığı tuz
1 diş sarmısak
1 tane rendelenmiş soğan
1 çay kaşığı limon suyu

Patlıcanların saplarını kestikten sonra eğer evde havagazı fırını varsa, bunları yağlı kâğıda sararak orta sıcaklıktaki fırında pişirin. Bu işi mangalda da yapabilirsiniz.

Patlıcanlar soğuduktan sonra, ortalarından ikiye ayırın. İçlerini kaşıkla iyice sıyırıp çıkarın.

Patlıcan içini bıçakla ince ince kıyın. Sonra, bir diş sarmısağı tuzla karıştırıp dövün.

Kıyılmış patlıcanı bir kâseye koyun. Üstüne sarmısak, rendelenmiş soğan ve limon suyunu katın.

Bak ne güzel oldu. Hem de etli yemeklerden çok daha ucuza çıktı.

Patlıcan salatasını, servis tabağına koyun. Etrafını ince ince kesilmiş domates ve haşlanmış yumurta dilimleriyle süsleyin.

ALEV'le ATEŞ

ÇİZEN MİŞTİK

Doğan Kardeş Yapı ve Kredi Bankasının bir kültür hizmetidir.